

Ingmar Karlsson, *Europa och Turken, Beträktelser kring en komplicerad relation*, Wahlström & Widstrand bokförlag, Stockholm, 2007. 234 s.

Turkiet är en viktig del av Europa, har spelat en viktig del i dess historia och den Europeiska unionen behöver Turkiet betydligt mer än vad Turkiet behöver ett EU-medlemskap. Detta budskap framträder rätt tidigt i Karlsson plädering om varför EU behöver Turkiet och man måste kasta åt sidan alla fördomar och negativa bilder av Turkiet och erbjuda landet en plats i unionen. Här nämns en myriad av bakgrundfakta, siffror och statistik, hänvisningar till historiska händelser, propaganda och fördomar som har målats upp till Turkiets nackdel, samt många fördelar som omvärlden verkar vara omedveten om. Karlsson påpekar onekligen en rad grundlösa fördomar om Turkiet så väl som fördelar med att integrera Turkiet i den europeiska gemenskapen, något som inte bara gynnar EU, utan även Turkiet, dess turkiska så väl som icke-turkiska invånare, men även Turkiets grannar. Karlsson berättar om turkarnas historiska bakgrund, ända från tiden innan deras invasion av Mindre Asien på 1000-talet fram till republikens uppkomst under Mustafa Kemal "Atatürks" ledning och dagens Turkiet.

Mängden av all information och påståenden kan i första ögonblicket få boken och författaren att framstå som ytterst sakkunnig i de frågor som har tagits upp i boken, men det finns några grundläggande brister i boken. Den allra största är den totala avsaknaden av notapparater och referenser, något som är den allra första grundsatsen i en akademisk text. Detta må tyckas inte vara något allvarligt så länge författaren håller sig till konkreta fakta och återger en sanningsenlig och objektiv bild av saker och ting. Det enda negativa blir att den intresserade läsaren inte får hjälp av författaren för att fördjupa sig i frågan genom att följa upp intressanta fakta och referenser som uppges i texten. Dock är Karlssons text av en annan karaktär. Avsaknaden av notapparater öppnar även för inkluderingen av felaktiga påståenden och vinklingen av bilden efter en subjektiv bild och egen agenda för diskussionen – här pläderingen för turkiskt medlemskap i EU. Texten, med dess många påstådda fakta, riskeras istället av den okunnige läsaren att uppfattas som absolut sanning och man köper allt som står i texten utan att ifrågasätta dess autenticitet. Ett sådant påstående är att Abu Bakr var svärson till profeten Muhammed, medan faktum är att det var Muhammed som var gift med Abu Bakrs dotter Aisha. Ett annat är att Armenien ockuperar trettio procent av azerbajdzjanskt territorium. Den som är bekant med Karabakh-konflikten borde däremot veta att själva azerier uppger den uppblåsta siffran tjugo procent medan om man räknar efter Azerbajdzjans, Karabakhs och de ockuperade områdens ytor (86 600km², 4 400km² respektive 7 059km²) ser man att den verkliga siffran är faktiskt drygt tretton procent. Detta innebär att Karlssons "fakta" har en felmarginal på hela 125 procent. En snabb genomgång av Karlssons angivna litteraturlista visar snabbt att hans materialunderlag är ytterst skevt och ensidigt, innehållande verk som kan anses vara fördelaktiga ur turkiskt perspektiv. Ett konkret exempel kan vara att Karlsson, vid diskussionen om det armeniska folkmordet (som han i turkiskt manér döper till "Den armeniska tragedin") inte använder ett enda verk som

fastställer folkmordets verklighet. Detta blir ännu tydligt när man konstaterar att hedersdoktorn från Lund (I. Karlsson) inte har inkluderat Lundaprofessorerna Kristian Gerners och Klas-Göran Karlssons storverk *Folkmordens historia, Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida* (2005), i vilken det armeniska folkmordet utgör ett av de grundläggande fallen av folkmord i modern tid. Det gör att Karlssons bok blir som att skriva om evolutionsteorin med bibeln och kristenkonserverativa vyer som enda underlag. Det som kanske är ännu mer skrämmande är att recensenter faktiskt går med på denna strategi och anger att ”I synnerhet de två kapitlen om det kurdiska och armeniska problemet är kunniga och nyanserade” och att boken är ”en guldgruva av kunskap och idéer som kastar ljus över frågan.” (Lennart Berntsson, SvD) och ”en bok fylld av historia och fakta såsom man kan vänta sig av denne framstående kännare av islam och av Turkiet”, ”hur smidigt texten löper, trots att boken är så faktaspäckad.” samt ”Ingmar Karlsson startar sin historieskrivning före Kristi födelse och det är ingen dålig historiektion han ger.” (Monika Tunbäck-Hanson, GP). Tanken att vad den gemene läsaren kan tro sig veta efter att ha läst boken är därför rent av skrämmande.

Man får medge att Karlsson uppger en mängd av fakta och information om de diskuterade frågorna i boken och långt ifrån allt är subjektiva eller felaktiga påståenden, men det är just den frekventa förekomsten av den propagandanyanserade beskrivningen och bristen på hela bilden som förringar trovärdigheten hos den resterande delen av texten. Att sedan den f.d. chefen för UD:s idé- och analysgrupp gång på gång misslyckas att analysera turkiskt ofördelaktiga frågor och lämnar läsaren i limbo när han i förbigående nämner uppenbara turkiska brister och misshandlingar utan en mer ingående analys är en annan faktor som undergräver författarens objektivitet och antydning till en dold agenda i texten som egentligen inte är så dold.

Det här var min första bok av Karlsson och den läste jag nyligen. Jag måste medge att jag hade höga förväntningar om textens diskussion utifrån det jag hade hört om Karlssons kunskaper och det som man får läsa på omslaget om hans meriter och hedersdoktoraten som han har belönats för sina kunskaper i området. Jag har inte läst några av hans andra böcker och låter bli att dra paralleller mellan denna bok och hans andra verk, men om hans sätt att återge fakta och analysera frågor i denna bok är återkommande i hans andra verk så undrar jag på vilka grunder som Lund och Växjö universitetet tilldelat honom hedersdoktorat ”som erkännande för Karlssons djupa kunskaper”.

Europa och turken är ett gediget verk i propagandasyfte för plädering av turkiskt EU-medlemskap så väl som borttvättandet av allt negativt om Turkiet, falska så väl som sanna, och borde därför katalogiseras som sådant.

Vahagn Avedian

Fil. mag. Historia

Redaktör för Armenica.org, vahagn.avedian@armenica.org

Ingmar Karlssons *Turken och Europa* kan i första ögonblicket vara en facklitteratur skriven av en akademiker och fylld med fakta och information om Turkiet, dess historia och andra relaterade frågor så som Cypernfrågan. Men, för en som är invigd i frågan eller har erfarenhet av att prestera en akademisk text och erfarenhet av hur en professionell text i historia ska se ut så har Karlssons bok tre stora och grundläggande brister:

1. Den totala avsaknaden av fotnotapparat och referenser innebär två efterföljer:
  - a. Läsaren har absolut inte någon chans att kolla upp de angivna citaten, siffror och upplysningar som Karlsson anger som solida fakta och den oinvidiga läsaren tar för givet att det stämmer.
  - b. Karlsson kan därför slinka in påståenden utan något uppbackad källa samt är helt felaktig och missvisande information. Ett sådant helt felaktigt faktum som anges i boken är att "...Armenien som en följd av konflikten med Azerbajdzjan om Nagorno-Karabach ockuperade omkring trettio procent av det azerbajdzjanska territoriet" (s. 187). Azerbajdzjan anger själv att tjugo procent av landet är ockuperat. Men om man beaktar faktumet att Azerbajdzjans yta är 86 600km², medan Karabakhs area är 4 400km² och de ockuperade områdets yta uppgår till 7 059km², så ser man att den totala ytan, inklusive Karabakh, är dryg tretton procent av Azerbajdzjans totala yta och inte tjugo procent, än mindre trettio procent.¹ Ett annat konkret fel, dock inte lika väsentligt för bokens innehåll, är det på sidan 195 då det anges att den första kalifen, Abu Bakr, var svärson till profeten Muhammed s. 195). Saken är den omvända och det var Muhammed som var gift med Abu Bakrs dotter Aisha. Eller att EU fanns redan 1981 (s. 82).
2. Visserligen förekommer det en litteraturlista på slutet av boken, men en snabb genomgång av listan visar klart och tydligt att underlaget är alldeles för skev och subjektiv (om man nu pratar från akademiskt perspektiv) för att boken ska kunna uppges vara balanserad och gett utrymme till alla sidors vy. Därför blir det i närmaste att skriva en bok om evolutionsteorin och påstå sig återge en neutral bild av teorin och klara upp eventuella missförstånd, men basera hela texten på kristenkonserverativa och bibliska synpunkter och deras förespråkare. Ett uppenbart exempel på detta är kapitlet om Armeniska folkmordet som Karlsson så passande har döpt om till "Den armeniska tragedin". Det är ytterst besynnerligt att Karlsson inte har en enda folkmordsforskare verk i sitt underlag när han skriver om händelserna kring den tragedi som drabbade armenierna i osmanska Turkiet under första världskriget. Det går här och nu nämna minst ett tjugotal världskända forskare som har skrivit i ämnet, men jag nöjer med två, tillhörande samma universitet som enligt presentationen i boken har utsett Karlsson till hedersdoktor för hans djupa kunskaper, nämligen historikerna Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson vid Lunds universitet. Ingmar Karlsson borde åtminstone ha läst *Folkmordens historia, Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida* (2005), skriven av de nyssnämnda professorerna, där det armeniska folkmordet, dess bakgrund och förnekelsen av detsamma utgör tiotals sidor i boken. Dock är frågan snarare den att den information som anges i Gerner och Karlssons bok, inte riktigt gagnar syftet med Ingmar Karlsson bok, som snarare är ett PR-material för Turkiet och dess EU-medlemskap än en fack- och akademisk text.
3. Den tredje punkten som en uppmärksam läsare bör skönja rätt tidigt i boken är hur bilden av en förtryckt och till synes oskyldig anklaga Turkiet som smygs in i texten genom att författaren, för det mesta, gör korta kommentarer om punkter som berör Turkiets

---

¹ Armenica.org, 2008, s. 496; <http://www.armenica.org/cgi-bin/armenica.cgi?51=7=496>

skuld och ofördelaktiga sidor utan att gå in närmare på dessa. Fördelar, eller nackdelar och brister hos t.ex. armenier, greker, grekcyprioter, kurder och med andra ord allt som har med den andra sidan att göra återges däremot med stor detaljrikedom och faktaåtergivning. Visserligen saknas källhänvisningar helt och hållet, men man upptäcker tidigt i boken att återgivningen av omständigheterna runt de diskuterade frågorna är långt ifrån balanserad samtidigt som, precis som det har nämnts i punkt ett, öppnar detta för att rent sagt osanningar framhävs som fakta.

Rent allmänt kan man beskriva boken som en PR-handbok om Turkiet och dess historia. Den röda tråden i boken är att lyfta fram allt som Turkiet och turkar har bidragit till världen och civilisationen och betrakta de positiva aspekterna (eller åtminstone från en sådan synvinkel) medan allt negativt och mindre trevliga frågor minimeras till det yttersta eller helt enkelt utelämnas. Hans citering av NATO:s formulering om berättigandet av att ha Turkiet som medlem och därmed landets hemmahörande i Europa är ett slående exempel på hur bokens argumentation läggs fram. Turkiet må vara i Europa, även om bara en bråkdel av landet befinner sig geografiskt i Europa, men det märkliga här är att Karlsson finner det lägligt att inte nämna att Turkiets medlemskap i NATO styrdes också starkt av ett annat skäl. Turkiet var nämligen det enda icke öststatsland som gränsade till Sovjetunionen och var därmed ett geopolitiskt ypperligt läge för NATO och USA att sätta upp första försvarsposteringen mot ärkefienden.

Karlsson visserligen tar upp brister på den turkiska sidan och sakfrågor som turkarna behöver åtgärda och förbättra, men det dröjer inte länge innan den skeva balansen i argumentationen för och emot turkiska intressen, träder fram. Det återkommande mönstret blir att ta upp någon mindre turkisk nackdel för att bara lämna den som den är och istället ge en utförlig beskrivning av hur armenier, greker/grekcyprioter och kurder bär på det egentliga ansvaret för respektive diskussionsämne. Dock måste man påpeka att inte allt är skevt och subjektiv i boken och det finns säkert en mängd med sanningsenliga fakta i boken. Det som undergräver trovärdigheten för resterande text (i synnerhet för saker som jag inte har lika djupgående kunskaper om, som t.ex. de kurdiska och cypriotiska frågornas utveckling) är de ofta förekommande vinklingar och halvsanningar som återges i texten.

Det får mig att ställa två alternativa förklaringar: 1) antingen har Karlsson köpt argumenten och påståenden presenterade i hans underlag, utan att han själv har bekräftat deras sanningsvärde, d.v.s. en högst oakademiskt tillvägagångssätt, med den konsekventa slutsatsen om hans bristande kunskaper i frågan; 2) att han medvetet fört in så pass många osanningar och subjektiva och selektiva återgivningar av sakfrågor som pläderar för hans mål med boken. Vilket av dessa alternativt som framstår som det mindre genanta får varje person välja själv.

Att recensera boken utan att uppge alla dessa brister och halvsanningar blir därför både omöjligt och fel då man skulle i princip upprepa samma misslyckande hos Karlsson som jag själv kritiserar, nämligen att påstå saker utan hänvisning till referenser och fakta. Därför är det på sin plats att man går genom boken kronologiskt och adresserar en sak i taget. Om man bortser från majoriteten av återgivningen av den tidiga osmanska historien (dock med reservation av liknande

brister i denna del som i resten av boken), så kommer man fram till den moderna eran och förra sekelskiftet och första världskriget. Här börjar det synas tydligt att Karlsson inte är någon större vän med kritikerna av Turkiet och i synnerhet inte de historiska källor och rapportörer som har informerat sina regeringar om turkiska övergrepp och missdåd. Att den engelske historikern Arnold Toynbees uppgifter samt den amerikanske ambassadören i Konstantinopel, Henry Morgenthau (s. 33) rapporter blir snarare ”propaganda” än rapporterade fakta är ett tydligt tummått på bokens mål med pläderingen av Turkiets fall. Det må vara så att en del av dagens negativa bild av Turkiet kan hittas i fördomar och är mycket riktigt falska och grundlösa som sådant. Men att försöka avfärda samtliga eller majoriteten av påpekade brister hos Turkiet, då som nu, är väl naivt. Bland andra beskyller Karlsson Europas negativa bild av Turkiet på det faktum att landet har ärvt skulden för massakrerna på armenier under och efter första världskriget. Det Karlsson inte nämner här är att den nya republikens grundare bestod (som han dock nämner senare på sidan 180) så gott som helt av tidigare regeringsmedlemmar, militärer och myndighetspersoner som var häktade, anklagade för krigsbrott och brott mot mänskliga rättigheter och flera var fällda och dömda för sina brott. Han utelämnar också att det var Mustafa Kemal ”Atatürks” Turkiet som 1920 (i brott mot gällande eldupphörsavtalet i Mudros, 1918) anföll republiken Armenien, varvid ytterligare 200-300000 armenier dödades och det var samma kemaliska styre som (under Mustafas levnadstid) utplånade de pontiska grekerna inom Turkiet under 1923-1925 och såg till att ”folk mordet 1915” fick ett komplett avslut.

Angående den negativa bilden av Turkiet och den orättvisa propaganda som har förts i detta syfte, nämner Karlsson filmen *Midnight Express* från 1978 som ett av sätten för att underblåsa dessa fördomar. Man får tycka vad man vill om filmen, dess eventuella ”dolda budskap” etc., men vad jag reagerade i kommentarerna var att ”de mest förhatliga rollerna spelas av grekiska och armeniska skådespelare” (s. 35). Verkligheten blir dock något annorlunda om man slår upp informationen om filmen där de 22 mest framstående rollerna fördelas enligt följande: 8 amerikaner, 3 italienare, 2 engelsmän, 2 araber, 2 armenier, 2 greker, 1 tysk och 1 malteser. Produktionsteamet, bestående av 60-70 personer, är nästan uteslutande amerikanare och engelsmän. Ena armeniern (Kevork Melikian) spelar åklagaren medan den andre har en betydelslös roll; den ena greken spelar översättare och den andre också har en mindre roll. För den som har sett filmen borde istället två rollfigurer framstå som mest ”förhatliga”, nämligen fängelsedirektören Hamidou (spelad av amerikanen Paul L. Smith) och fängelses turkiske intern Rifki (spelad av italienaren Paolo Bonacelli).² Varför vill då Karlsson ens göra denna anmärkning om greker och armenier som 1) är totalt osann 2) saknar konkret betydelse roll för omvärldens bild av Turkiet, såvida inte Karlsson vill påstå att greker och armenier är bakomliggande krafterna hos dessa fördomar mot Turkiet och turkar? Ironisk nog blir det snarast så att författaren som i boken försöker kritisera de ytliga fördomarna om Turkiet och turkar, själv replikerar med lika grundlösa och irrelevanta beskyllningar, här mot greker och armenier, vilka framträder i och med

---

² The Internet Movie Database, *Midnight Express*, <http://www.imdb.com/title/tt007928>

att han slinker in referenser till två etniska grupper som uppenbarligen har råkat i kollision med turkiska nationalistiska krafter och beskyllts för att försökt gagna egna vinstintressen på bekostnad av Turkiets image.

Ett av problemen med dagens Turkiet och det turkiska samhället är att man, under de gångna 90 åren efter republikens uppkomst, har uppfunnit en egen alternativ historia för Mindre Asien och även Mellanöstern. Denna aspekt påtalas även av Karlsson då han skriver om Mustafa Kemals teori om att ”alla folk ursprungligen härstammade från turkarna” (s. 65), dock utan att han beskriver denna aspekt mer ingående och hur djupt denna historierevision faktiskt genomsyrar dagens Turkiet. Karlsson skriver att den turkiska historien i Anatolien börjar med segern 1071 vid Manzikert mot den bysantinska kejsaren Romanos IV, ”men inte som ett militärt erövringståg utan som en invandring till glest befolkade trakter.” Då undrar man vilket underlag har Karlsson använt sig av för att påstå detta? Seldjukiska turkarna, de första av turkiska folkslag som kom till Mellanöstern och Armeniska höglandet (och inte *Anatolien*, vilket jag återkommer till längre fram) går tillbaka till 900-talet. När dessa krigare, som i huvudsak bestod av ryttare, möttes av hårt motstånd i Armenien och Georgien, ändrade de rutt och gick in i Persien och Mesopotamien som hade mer öppnare slätter, passande för deras krigsföringsätt.³ Först efter att Bysans gjort misstaget att tvinga Armenien till ett tvåfrontskrig och annektera landet kunde seldjukerna erövra ett Armenien utan varken ledning eller kompetent försvar vid slaget som nämns i boken (1071).⁴ Vid denna tidpunkt var Armenien (under dynastin Bagratouni) på kulmen av sin kulturella och finansiella höjd. Landet var ett handelscentrum för handeln mellan Europa, Mellanöstern och Fjärran Öster. Armeniens huvudstad, Ani, ”de 1001 kyrkornas stad” och ”de 40 portarnas stad” var en sann metropol med flera palats, religiösa byggnader, lärosäten och handelshus.⁵ Den förra huvudstaden Dvin var rikets textilcentrum, medan dess center för kemiska produkter, d.v.s. där färgerna tillverkades, var staden Artaxata som araberna kallade för den Röda staden (Karyat al Kirmit). Dessutom är det just armeniska ord som har gett namn åt vissa färger bl.a. karmin (djupröd från armeniska *karmir* som betyder röd).⁶ När seldjukerna intog staden Ani, jämnades den med marken och befolkningen slaktades. ”Befolkningen skördades som gräs” och ”Det skedde en sådan massaker och förstörelse att inga ord kan beskriva det. Blodet rann som bäckar på gatorna och torgen. Tusen och åter tusen människor mördades och de som sökte skydd i kyrkornas helgedom dog under de brinnande ruinerna.”⁷ Detta var år 1061 och armenierna hade lyckats stå emot seldjukernas anfallsvågor för över ett sekel och hade säkert fortsatt göra det om Bysans inte begått det fatala misstaget att fullfölja sin gamla plan på att annektera Armenien istället för att ha den som gränsvakt, en policy som det romerska riket

---

³ Armenica.org, *Historia*, s. 156.

⁴ Armenica.org, *Historia*, s. 103, 118.

⁵ Rohrbach, Paul, *Vom Kaukasus zum Mittelmeer*, Leipzig, 1903

⁶ Warfield, W., *The Gate of Asia*, New York, 1916, s. 280

⁷ de Morgan, Jacques, *Histoire du Peuple arménien*, Paris, 1919, s. 121-123; Abich H., *Aus Kaukasischen Ländern*, Wien, 1896, vol. I, s. 156. Se även Armenica.org, *Historia*, s. 103.

tillämpade med stor framgång. Detta var också skälet till att den mäktiga staden Ani förvandlades till den spökstad som den är idag, precis vid gränsen till Armenien, påminnande om en ödelagd blomstrande civilisation som våldfördes på och inte assimilerades fredligt som Karlsson vill gesken av. Samma mönster upprepades i hela Mindre Asien som utgjorde ryggraden för det bysantinska imperiet, källan till materiella rikedomar så väl som soldater till dess armé, och innebar början till slutet och Konstantinopels fall 1453.⁸ Så, när Karlsson benämner detta som ”en invandring till glest befolkade trakter” och inte ett militärt erövringståg, kan han omöjligen ha haft ett tillräckligt underlag för sin undersökning.

Om man tar ett kliv framåt och till mitten av 1800-talet, kommer man fram till kärnan för de egentliga problem som Karlsson försöker rentvå dagens Turkiet ifrån. 1800-talet var en tid för uppkomsten av nationalism världen över och den tid då det heterogena turkiska imperiet började sönderfalla med allt snabbare takt när landets icke-turkiska undersåtar krävde sin autonomi och suveränitet från turkiskt styre. Det började med grekerna vid början av 1800-talet (1828-1829) och åtföljdes av serber och montenegriner (1867), bulgarer (1878) och rumäner (1878). Under denna tid var det internationella trycket på osmanska riket rätt stort för införandet av reformer för de kristna nationernas levnadsvillkor. Karlsson nämner (s. 51) den ena dekreten som färdades år 1856. Denna hette *Hatti Hmayoun* (18 februari 1856). Men vad Karlsson inte nämner, typisk för hela boken vad det gäller mindre fördelaktiga punkter ut turkiskt perspektiv, är att denna förordning stannade på det papper den var skriven på. Dessutom var den inte den första utan redan 1839 hade en annan liknande reformdekret, vid namn *Hatti Sebrif*, utfärdats, även den lika verkningslös som den från 1856. Värt att nämna är att år 1875, efter de europeiska stormakternas ingripande, utfärdade sultan Abdul Aziz en ny reformorder vilken upprepade punkterna i påbuden från 1839 och 1856. I den nya ordern hade, förutom de gamla punkterna, en intressant ny punkt införts vilken kastade ett förblindande ljus på dåtidens rådande situation: ”Fr.o.m. nu kommer ordningsmaktens utövare, d.v.s. poliserna, i hela imperiet att väljas bland rättmätiga och godhjärtade människor.”⁹ Faktum är att konceptet om humanitär intervention, innan den moderna FN:s tillkomst, har tillämpats vid fem tillfällen, alla mot det osmanska imperiet för skyddandet av bland andra greker och kristna maroniter i Libanon.¹⁰ Det symptomatiska för Karlssons framställning av omständigheterna och händelseförloppen rörande olika frågor är likartad genom hela boken. Läsaren får en uppsjö av påståenden och data, utan någon som helst referens och därmed ingen möjlighet att kontrollera deras sanningsvärde. Dock nämner han här och var, från turkiskt perspektiv, ofördelaktiga saker, men de flesta av dessa blir en sorts ”cliffhanger” där man förväntar sig en vidare förklaring eller djupare analys, något som aldrig kommer. I de sällsynta fall han ger närmare beskrivning av liknande frågor är det i en hastigt förbigående kommentar.

---

⁸ Armenica.org, *Historia*, s. 181.

⁹ Vandal A., *Les Arméniens et la Réforme de la Turquie*, Genève, 1903, sid. 22

¹⁰ Danish Institute of International Affairs, *Humanitarian Intervention: Legal and Political Aspects*, Copenhagen, 1999, s. 79; Weiss, Thomas G., *Humanitarian Intervention: Ideas in Action*, Cambridge, 2007, s. 32.

Flyttar man sig fram till skapandet av den nya republiken (s. 61) så skriver Karlsson följande:

Republikanismen innebar ett definitivt brott mot det osmanska förflutna[...]Nationalismen syftade till att skapa ett homogent turkiskt samhälle. Varje associering med en annan identitet än det turkiska betecknades som separatism och förräderi. (s. 61-61)

Om man nu har läst om osmanskt historia och det endast fr.o.m. 1800-talet fram till första världskriget, så blir den naturliga frågan ”hur skiljde sig kemalismen och nya republiken över huvudtaget med den osmanska förflutna i just de ovannämnda aspekterna?” Och hur kommer det sig att Karlsson inte går in närmare på detta uppenbara parallell mellan de två ”olika” statserna? Låt oss ta en titt på vad som egentligen hände med osmanska imperiet vid denna tid. Fram till början av 1800-talet var det osmanska imperiet faktiskt ett ytterst heterogent rike, etniskt så väl som religiöst. Men detta hade i och med imperiets allt snabbare sönderfall fr.o.m. början av 1800-talet försvunnit när kristna nationer i Balkan började frigöra sig och utropa sin självständighet. Detta gjorde att Osmanska imperiet, från att ha varit mångreligiöst, nu omvandlades till ett så gott som muslimskt rike (med undantag för armenierna, assyrier/syrianer/kaldéer samt pontiska och anatoliska greker). Det dröjde nu inte länge innan även araberna i Nordafrika och Mellanöstern gjorde uppror och frigjorde sig. Det osmanska riket var nu nästan ett helt muslimskt, och ännu viktigare, ett turkiskt rike, d.v.s. dagens Turkiet. Ett försök att återställa imperiets storhet genom att skapa ett islamiskt rike vid slutet av 1800-talet hade misslyckats. Turkiska ledare insåg att enda möjligheten att kompensera för de förlorade territorierna var att expandera österut och upprätta en ”ren” turkisk stat.¹¹ Men det fanns ett uppenbart hinder på vägen, nämligen det kristna icke-turkiska Armenien. Den önskade homogenisering försökte man först förverkliga genom att ”turkifiera” (eller som det också kallas ”osmanisera”) alla invånare. Detta uppnåddes genom tvångsassimilering och tvångskonvertering av landets minoriteter och när detta inte gav tillräckligt snabbt resultat - massakrer och förföljelser. Massakrerna var ett försök att skapa ett nytt homogent ”turkiskt” Turkiet. Om man sedan påminns om att massakrerna på pontiska greker tillämpades under 1923-25 så blir likheterna mellan osmanska riket och republiken Turkiet slående likt varandra, åtminstone från detta specifika perspektiv som Karlsson anger i boken. Lägg till epitetet ”etatism” (”förnekande av autonoma politiska och kulturella sfärer”, s. 62) så är vi

---

¹¹ Akçam, Taner, *A Shameful Act, The Armenian Genocide and the Question of Turkish Responsibility*, New York, 2006, s. 92-93; Astourian, Stephan H., *Genocidal Process : Reflections on the Armeno-Turkish Polarization*, i Hovannisian, Richard G. (red.), *The Armenian Genocide, History, Politics, Ethics*, London, 1992, s. 68; Chalk, Frank and Jonassohn, Kurt, *The History and Sociology of Genocide, Analyses and Case Studies*, London, 1990, s. 259; Graber, G. S., *Caravans to Oblivion, The Armenian Genocide, 1915*, New York, 1996, s. 93-97; Melson, Robert F., *Revolution and Genocide, On the Origins of the Armenian Genocide and the Holocaust*, Chicago, 1992, s. 138-139; Moranian, Suzanne Elizabeth, *Bearing Witness : The Missionary Archives as Evidence of the Armenian Genocide*, i Hovannisian, Richard G. (red.), *The Armenian Genocide, History, Politics, Ethics*, London, 1992, s. 106; Staub, Ervin, *The Psychology of Bystanders, Perpetrators, and Heroic Helpers*, i Erber, Ralph and Newman, Leonard S., *Understanding Genocide, The Social Psychology of the Holocaust*, Oxford, 2002, s. 19.

faktiskt tillbaka vid *Hatti Sberif* och *Hatti Homayoun* vid mitten av 1800-talets Turkiet då minoriteterna krävde större rättigheter i form av kulturell autonomi.

Att Karlsson verkar ha varit lite väl mottagligt för turkiska argument och diskussionstaktiker framhävs ännu mer när han börjar plädera för den turkiska geografin och radar upp grekiska geografer och historiker samt armeniernas nationalsymbol, berget Ararat där Noaks ark strandade enligt Bibeln. Dessa kallar Karlsson för ”inte bara en del av europeisk historia utan väsentliga beståndsdelar av vårt historiska, politiska och kulturella arv” (s. 98). Karlsson presterar därmed en imponerande lista av saker som Turkiet borde, med all rätt, stoltsera sig med, om det nu inte var så att alla de nämnda stoltheterna är personer och symboler tillhörande civilisationer som dagens Turkiet vägrar ens vilja kännas vid att de har existerat inom sina gränser eller aktivt uttraderat från deras mångtusenåriga hemvister. Som armenier, är det därför frustrerande att lyfta upp en resebok om Turkiet (oftast publicerade av eller med stöd från turkiska turistministeriet och utrikesministeriet) och läsa om de magnifika kyrkorna i Van och Erzurum, Kars historiska fästning och de mäktiga ruinerna efter staden Ani, för att inte nämna berget Ararat. Att man sedan förgäves letar efter någon som helst för referens till ”Armenien”, ”armenier” eller ”armeniskt” när man pratar om dessa objekt behöver inte någon närmare beskrivning. Av samma skäl känns det ironiskt att Karlsson väljer att rada upp dessa namn och objekt för just berättigandet av Turkiets tillhörighet till Europa, utan att ens nämna upphovsmännen och deras etniska och nationella tillhörighet, nämligen greker och armenier. Det andra (kanske ännu mer ironiska) faktumet med denna lista är att alla de omnämnda personerna, städerna och symbolerna dateras till tiden långt innan turkarna satt sin fot i Mindre Asien och Armeniska höglandet.

När Karlsson diskuterar om Turkiets EU-medlemskap är det summerade resultatet ett obligatoriskt ja om EU inte önskar hamna i en domedagssituation, med politisk och säkerhetsmässigt instabil periferi och grannskap som följd (s. 101). Låt det klargöras att jag själv inte tror att det finns en armenier (varken i Armenien eller i övriga världen) som inte skulle välkomna ett turkiskt medlemskap, då ett sådant skulle innebära 1) direkt gräns med EU och en eventuell köplats för framtida utvidgningar (beträffande Georgien, Azerbajdzjan och Armenien) 2) ett Turkiet som är medlem i EU och därmed i samma nivå som unionens minimikrav för demokrati, yttrandefrihet, minoriteters rättigheter och grannsämja skulle välkomnas främst av ett Armenien som idag har sina gränser stängt mot Turkiet och är under embargo av det sistnämnde. Ett av Turkiets krav på lyftandet av blockaden mot Armenien innebär i princip att Karabakhs armenier ska ensidigt gå med på Azerbajdzjans krav om återställandet av sovjettidens azeriska överhöghet över Karabakh, något armenierna förstås vägrar. Ett sådant Turkiet kan därför inte agera som stabiliserande faktor i regionen, utan tvärtom, bidrar till destabiliseringen av södra Kaukasus. Karlsson nämner t.ex. hur oljeledningen från Baku till Ceyhan (s. 100) kommer att spela en viktig roll för den petrokemiska industrin i området och minska EU:s beroende av Ryssland. Vad han utelämnar är att oljeledningen från Baku (Azerbajdzjans huvudstad vid Kaspiska havet) till Ceyhan (turkisk Medelhavshamn) hade flera alternativa vägar att gå genom,

varav den kortaste var förstås genom Armenien. Dock valde man, i en uppenbar policy för den ekonomiska isoleringen av Armenien och den långsiktiga policyn om underkuvandet av landet, att dra ledningen runt Armenien och gå genom Georgien. Detta gjorde att ledningen blev cirka 210 km längre och kostade närmare en halv miljard mer att bygga.¹² Samma policy tillämpas än idag under 2008, då man bygger järnvägen Baku-Tbilisi-Kars utan att inkludera Armenien i projektet och trots att det redan finns en järnväg mellan Gyumri (i Armenien) och Kars, något som från turkiskt håll medvetet tjänar syftet att ännu mer isolera Armenien från regionala projekt och utöva press på landet för att ge efter turkiska och azeriska krav.¹³ Moment 22 i denna fråga uppenbaras när man sedan påtalar att EU är sedan flera år tillbaka engagerad i den såkallade Grannskapsarbetet (Neighbourhood Co-operation policy) med ett antal östeuropeiska länder och länderna i södra Kaukasus, däribland Armenien.¹⁴ Ett turkiskt medlemskap med bibehållet status quo gällande gränsen och relationerna mellan Turkiet och Armenien innebär plötsligt att EU för ett grannskapsarbete inom handel, infrastruktursuppbyggnad och utveckling med Armenien samtidigt som EU (via Turkiet) har sina gränser stängda mot Armenien och utövar embargo mot landet (vi återkommer till de turkisk-armeniska relationerna något längre fram). Därför låter det naivt att propagera för öppnandet av en gräddfil för Turkiet och inslussningen av landet in i unionen utan att de uppsatta kriterierna har uppfyllts. Visserligen påpekar Karlsson några av dessa krav, men lik presentationen av sakfrågor i resten av boken, är dessa brister alldeles sällsynta i hans text (åtminstone i relation till den stora mängden med fördelar som radas upp) eller så nämns de bara hastigast för att sedan rationaliseras genom målandet av ännu ett ofördelaktigare alternativt om man fäster alldeles för stort värde vid de existerande problemen. Som en faktor nämner Karlsson hur ett turkiskt medlemskap skulle ”genom Turkiets historiska förbindelser med denna region och goda kontakter såväl med Israel som arabvärlden öka EU:s möjligheter att föra en proaktiv politik inte bara i denna del av världen” (s. 101). Det är besynnerligt att Karlsson (åtminstone utifrån perspektivet på de historiska banden) inte relaterar detta påstående med det hans själv skriver på s. 76:

När Erbakan blev premiärminister 1997 gjorde han följdriktigt sitt första utlandsbesök i arabvärlden men Egyptens president Mubarak vägrade ta emot honom och i Libyen blev han av Qadhdhafi uppläxad för den turkiska politiken i kurdfrågan. I arabvärlden var Turkiet förknippat med osmansk imperialism och försöken att skifta lojalitet till den muslimska och arabiska världen slutade med en ansiktsförlust för de turkiska islamisterna.

Två saker blir aktuella: 1) Från denna händelse i 1997 har den turkiska imagen i denna bemärkelse knappast genomgått någon revolutionerade förändring 2) att Karlsson härmed, inom spannet av

¹² Armenian Assembly of America, *Baku-Ceyhan Energy Transportation Route through Armenia*, Washington D.C., 12 April 2002

¹³ Üzerkan, Fulya, *Baku-Kars Railway: Armenia isolated but region is integrated*, Ankara, December 26, 2008; <http://www.turkishweekly.net/news/48776/baku-kars-railway-armenia-isolated-but-region-is-integrated.html>. Se även Civil Georgia, *Georgian, Armenian Ministers Comment on Baku-Kars Railway*, Tbilisi, June 27, 2006; <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=12918>

¹⁴ European Commission, *European Neighbourhood Policy*, 2008, http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm

knappt trettio sidor, framställer två helt motstridiga bilder av en och samma aspekt. Att sedan Atatürk likställde Turkiets underutveckling med islam och araber samt övergav religionen som samhällets grundpelare så väl som det arabiska alfabetet för det latinska har också spädd på osämjan mellan turkar och araber. Men Karlsson kan faktiskt ha rätt i att AK partiet har medfört en viss förbättring i denna relation, dock långt ifrån den bild som återges i boken.

Att religionen har blivit till en fågelskrämma samt perfekt verktyg i många olika sammanhang (inte minst folkmord i allmänhet och det armeniska i synnerhet) är inget nytt. Att den används gång på gång av Karlsson i argumenteringen om varför EU måste ha Turkiet med som medlem är inte heller något överraskande. Men att Karlsson får ett eventuellt nej till medlemskap att framstå som en skändning av religionen och därmed ”ha en radikaliserande effekt både i den muslimska världen i stort och Turkiet” och ”stärka fundamentalisternas argument att den muslimska världen måste vända sig inåt” (s. 102) är något som snarare liknar skrämteknik än något annat. Man bör fråga varför denna slutsats dras när det finns andra muslimska potentiella EU-medlemmar så som Albanien, Bosnien och Azerbajdzjan? Är Turkiet mer muslim än dessa trots att (som även Karlsson hävdar) Turkiet räknas till världens mest moderna och sekulariserade muslimska stat? Varför ska Turkiets andra brister inom mänskliga och minoriteters rättigheter, yttrande-, religions- och politisk frihet förringas i jakten på EU:s perfekta ”bro till den muslimska världen”? Islam, eller någon annan religion, bör absolut inte vara något hinder för medlemskap i en europeisk union bestående av medborgare av många olika etniska och religiösa tillhörigheter (mångfalden inom kristendomen inräknat). Dock bör detta inte förväxlas med det enskilda kandidatlandets beteenden, värderingar och handlingar, något som Karlsson vill hävda i sitt likhetssättande mellan Turkiet och den muslimska världen i övrigt.

I diskussionen om ”Turkisk islam och europeiska värderingar” (s. 105) skriver Karlsson att:

den växande nationalismen bland de kristna befolkningsgrupperna ledde under 1800-talet också till en strävan att ge det osmanska styret en legitimitet med både en nationell och en demokratisk dimension. Imperiets undersåtar skulle bli osmanska medborgare som identifierade sig med sin stat.

Även om Karlssons återgivning stämmer i stora drag med den egentliga processen så misslyckas den att mer ingående beskriva två ytterst viktiga faktorer i sammanhanget. Den ena var att den ”demokratiska dimensionen”, som med undantag för en kort period efter revolutionen 1908 som störtade sultanen och återinförde en konstitutionella monarki fram till då ungturkarna blev (i ett väldigt snarlikt parallell med nazisternas övertagande av makten på 1930-talet) enväldshärskare i Turkiet, så var det inte tal om demokrati förutom på den teoretiska planen. Karlsson motsäger visserligen inte detta, men han lyckas inte belysa denna aspekt på ett tillfredställande sätt. Den andra punkten är frågan om ”osmanismen” och ”nationalismen” som i Turkiet medförde ödesdigra konsekvenser för alla icke-turkar.

På tal om religionsfrihet och andra minoritetsfrågor, påstår Karlsson att Lausanne-avtalet ”bara erkänner de religiösa minoriteter som preciserades i Lausannefördraget år 1923, det vill säga judar, armenier och grekisk-ortodoxa” (s. 107). Faktum är att Lausannefördraget aldrig

angav några specifika grupper, varken etniska eller religiösa. Däremot fastställer artikel 38, sektion III (Beskyddandet av minoriteter) att ”Den turkiska regeringen åtar sig att säkra fullt och komplett skydd för liv och frihet för alla invånare i Turkiet, utan särskiljande av härkomst, nationalitet, språk eller religion”¹⁵. Detta innebär att t.ex. i kurdernas fall har Turkiet brutit mot denna artikel ända sedan 1923 då kurder inte ens har fått kalla sig för ”kurd”, utan varit ”bergsturkar”. Om man sedan återgår till Karlssons återgivning av Kemal Atatürks grundpelare för den nya republiken (s. 61) så ser man att åtminstone två (eventuellt även själva sekulariseringen), nämligen nationalism och etatsim var direkta lagbrott mot Lausannefördragets Sektion III, i synnerhet artiklarna 37-44. Det man reagerar främst på här är vetskapen om Karlssons tidigare post som chefsanalytiker på UD och den totala avsaknaden av någon som helst anmärkning på denna uppenbara motsägelsefullhet. Frågeställningen är så pass uppenbar att det faktiskt blir mer svårt att missa den medan man läser texten, än svårare när man själv skriver den.

I diskussionen om ”Den kurdiska frågans komplexitet” (s. 136) använder Karlsson ofta begreppet ”integrera” vilket i flera sammanhang verkar snarare likställas med ”assimilera” (t.ex. s. 139). Karlsson påpekar att ”den påtvingade sekulariseringen och turkiferingen” gick hem betydligt lättare hos andra muslimska flyktingar från Balkan och Kaukasus (så gott som alla var turkar eller med etniskt ursprung i Centralasien och nära band med osmanska turkar) medan detta möttes med motstånd från kurder (för att inte nämna armenier, assyrier/syrianer/kaldéer, pontiska och anatoliska greker). Det är ytterst beklämmande hur Karlsson verkar förringa denna tvångsassimilering till ”integrering” samt missar att sätta den i ljuset av Lausannefördragets ovannämnda artiklar. Det som utelämnas också är att när denna policy om påtvingad turkifisering misslyckades så tidigt som under senare hälften av 1800-talet, så tog man till ännu mer drastiska åtgärder involverande våld, massakrer, etniska rensningar och slutligen folkmord, vilket vi återkommer till senare. När Karlsson senare kommer in på frågan om PKK, gör han följande anmärkning: ”Somnaren 1987 infördes undantagstillstånd och byar som inte kunde kontrolleras började evakueras och i många fall förstöras med motiveringen att invånarna på så sätt skulle skyddas och gerillan inte kunna tilltvinga sig tak över huvudet och mat och dryck.” (s. 146). Det framstår ganska besynnerligt att den före detta chefen för UD:s idé- och analysgrupp missar en sådan uppenbar missgrepp och handling från turkiska statens sida, utan att analysera eventuella andra bakomliggande motiv, t.ex. den ”sociala ingenjörskonst” som den turkiska regeringen har hållit på med sedan andra hälften av 1800-talet för att eliminera områden med högt icke-turkisk befolkningsdensitet.¹⁶ Att han sen några rader senare påstår att PKK fick ”en allierad i det nya självständiga Armenien” är också ett sådant påstående utan någon som helst substans; i synnerhet i boken utan referenser eller källor. Armenien och Karabakh har till och från anklagats för att vara fristad för PKK och dessa beskyllningar har oftast kommit när Turkiet (i folkmordsfrågan)

---

¹⁵ World War I Document Archive, *Treaty of Lausanne*, 1923; http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Lausanne

¹⁶ Armenica.org, *Historia*, s. 319.

och Azerbajdzjan (i Karabakh-frågan) har känt att händelseförloppet inte riktigt går deras väg. Senast detta påstående aktualiserades var det faktiskt ett gemensamt uttalande från Turkiet och Azerbajdzjan under oktober-november 2007. Utrikesutskottet i amerikanska kongressen hade just erkänt armeniska folkmordet och frågan skulle nu skickas vidare till senaten, medan OSSE (Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa) hade presenterat den såkallade Madrid-planen för lösningen av Karabakh-konflikten.¹⁷ Efter att hotat att om USA erkände folkmordet skulle Turkiet gå in i norra Irak för att slå ner PKK (vilket turkarna gjorde ändå), kom det plötsligt påståenden att PKK har flyttat sina baser från norra Irak till Karabakh och Turkiet och Azerbajdzjan uteslöt inte ett gemensamt militärt ingripande för att slå ner "terrorismen".¹⁸

I bekämpandet av PKK, skriver Karlsson, kom den turkiska regeringen att vidta drastiska åtgärder och "Alla organisationer med en kurdisk prägel förbjöds liksom alla yttringar av 'kurdiskhet'" (s. 147). I första anblicken eller för den ouppmärksamme läsaren skulle detta innebära att 1) fram till 1980-talet och PKK:s uppkomst åtnjöt kurderna dessa rättigheter till fullo 2) suspenderingen av kurdiska minoritetens rättigheter är en naturlig och självorsakad konsekvens av PKK:s aktiviteter. Dock måste man komma ihåg att kurderna, så väl som andra minoriteter i Turkiet, i enlighet med republikens nya grundpelare (s. 61) hade fått strikta restriktioner vad det gäller deras etniska och kulturella rättigheter och identitet.

En av kärnpunkterna i alla diskussioner rörande Turkiet så väl som i boken är frågan om massakrerna av armenier i osmanska imperiet under första världskriget. Detta kapitel är ytterst intressant av två huvudsakliga skäl: 1) Karlsson borde lägga till Guenter Lewys bok, *Armenian Massacres in Ottoman Turkey, A Disputed Genocide* (2005) då Karlssons återgivning är i det närmaste en svensk referat av Lewys bok. 2) Det är ytterst besynnerligt att Karlsson, hedersdoktor vid Lunds universitet, har missat att inkludera ett ytterst aktuellt och kritikerrosat verk av två andra Lundprofessorer i historia, Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Den aktuella boken, *Folkmordens historia, Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida* (2005), skulle belysa många aspekter av den diskuterade frågan i detta kapitel, dock inte i det ljus som I. Karlsson vill sprida över ämnet och som skulle i princip motbevisa många av Karlssons påståenden. Men, detta är egentligen en mindre detalj i sammanhanget, då en genomgång av Karlssons litteraturunderlag visar tydligt att hans text inte kan vara något mer än den turkiska officiella linjen då han inte har en enda bok eller folkmordsforskare (vilket som av de namnen i fotnot 19 skulle duga gott och väl) verk bland alla böcker i sitt underlag.

Det är ingen slump heller att kapitlet heter "Den armeniska tragedin" (s. 165) och inte "Det armeniska folkmordet" så som forskarvärlden kallar den.¹⁹ Det andra kännetecknet för Karlssons

---

¹⁷ Crisis Group, *OSCE Minsk Group Karabakh Conflict Report: Recommendations*, November 14, 2007; <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=5157>

¹⁸ Today's Zaman, *PKK looks into relocating to Karabakh*, Istanbul, 30 november 2007; <http://www.todayszaman.com/tz-web/detaylar.do?load=detay&link=128340>

¹⁹ För att åskådliggöra den tvärvetenskapliga spridningen kan man dela in de som ingår i denna grupp enligt följande: **historikerna** Yehuda Bauer, Yair Auron, Henry Huttenbach, Eric Weitz, Kurt Jonassohn, Yves Ternon, Richard Hovannisian och Ronald Suny; **statsvetarna** Robert Melson, Roger Smith och Colin Tatz;

hållning i frågan kommer snabbt som den första underrubriken ”Från lojal nation till femte kolonn” (s. 166), en argumentation som förekommer alltid i den turkiska statens förnekelse av folkmordet samt berättigandet av de åtagna åtgärderna mot den armeniska civilbefolkningen. Detta är ett av de första stegen i en folkmordsprocess, då förövaren behöver separera målgruppen från övriga samhället samt rättfärdiga de kommande övergreppen.²⁰ Som en tydlig parallell kan man nämna nazisternas beskyllande av judar för att vara kommunister och femtekolonnare åt Sovjet, varför åtgärderna mot dem var helt på sin plats.²¹

Karlsson tar även upp en annat ofta förekommande turkiskt påstående, nämligen armeniska självständighetsaspirationer varpå Konstantinopel såg detta som försökt till separatism och agerade i rikets intresse (s. 166). Faktum är att armenierna, både under förhandlingarna i San Stefano och i Berlin (1876), aldrig ställde några som helst krav på självständighet, autonomi eller separatism, utan endast krav på reformer för garanterandet av deras liv och egendom mot turkiska och kurdiska övergrepp, samt kulturell autonomi inom osmanska imperiets ramar och tillträde till administration av de armeniska provinserna.²² Beskyllningen om ”separatistambitioner” var ren och skär påhitt för att berättiga de massakrer som kom att tillämpas 1894-96 och senare år 1909.²³ Att påstå att armenierna vände sig till den ryska tsaren för att stödja deras aspirationer för autonomi, är en grov feltolkning av situationen eftersom dåtiden tsariska Ryssland intog en ytterst sträng policy gentemot sina egna minoriteter, speciellt armenierna.²⁴ Detta hade flera olika skäl, men det mest uppenbara var rysk oro för att stödjandet av armeniska självständighetsaspirationer i Västarmenien (turkiska Armenien) skulle på sikt även svälla över till Östarmenien (ryska Armenien) och slutligen till hela Kaukasus, en krutdurk full av flera olika minoriteter som då skulle kräva följa armeniernas exempel.²⁵ Armeniska ledarna visste detta och man var medveten om att skapandet av ett självständigt Armenien var helt enkelt inte realistiskt, då det enda land som kunde resa sig mot Turkiet, d.v.s. Ryssland, själv höll på att stödja turkiska policyn om förföljelser mot armenierna. Sultan Abdul Hamids största stöd i motståndet mot europeiska krav för reformer gentemot armenierna var faktiskt den ryska

---

sociologerna Helen Fein, Vahakn N. Dadrian, Israel Charny (även psykolog) och Eric Markusen; **juristerna** Raphael Lemkin, William Schabas, Alfred de Zayas, Roger W. Smith och Gregory Stanton. Till dessa kan man lägga den turkiske historikern Taner Akçam och svenskarna Klas-Göran Karlsson och David Gaunt (både historiker) och Ove Bring (jurist och folkrättsexpert). Se även resolutionerna hos International Association of Genocide Scholars (IAGS) från 13 juni 1997, 13 juni 2005, 13 juli 2007 och 5 oktober 2007; <http://www.genocidescholars.net>

²⁰ Jones, Adam, *Genocide, A Comprehensive Introduction*, New York, 2006, s. 352-354.

²¹ Melson, Robert F., *Revolution and Genocide, On the Origins of the Armenian Genocide and the Holocaust*, Chicago, 1992, s. xi.

²² Sidorov, A. L., *Velikaia Oktiabr'skaia sotsialisticheskaia revoliutsiia: Dokumenty i materialy*, et al. II (Moskva, 1963), s. 83-84; Arkomed, S. T., *Materialy po istorii otpadeniia Zakavkaz'ia ot Rossi*, Tbilisi, 1923, s. 17; General G. Korganoff, *La participation des Arméniens à la guerre mondiale sur le front du Caucase, 1914-1918*, Paris, 1927, s. 106; Se även Armenia.org, *Historia*, s. 380.

²³ Armenia.org, *Historia*, s. 237-8, 272..

²⁴ Armenia.org, *Historia*, s. 308 m.m.

²⁵ Armenia.org, *Historia*, s. 192

utrikesministern, prins Lobanof-Rostovski.²⁶ Därför var 1800-talets armenier inte redo att föreslå självständighet. Fysisk säkerhet, obehindrad kulturell utveckling och regional autonomi ansågs vara maximala och ideala villkor. För de östra osmanska provinserna ansåg de armeniska ledarna att ett administrativt självstyre inom ramen för det osmanska imperiet skulle vara den mest önskvärda förbättringen. Bland alla de nybildade politiska och revolutionära organisationer som bildats under seklets sista kvartal var det endast hntchakisterna, ett marxistiskt parti som hade bildats i Genève, som förordade en oförbehållsam separation från det osmanska imperiet. Inflytandet av detta parti, som arbetade för återskapandet av en armenisk stat inom den framtida socialistiska världens struktur, märktes främst i Konstantinopel och Kilikien och betydligt mindre i de östra provinserna och minst i Transkaukasus, det vill säga områden där majoriteten av armenierna bodde. Partiets åsikter ansågs av de flesta armeniska ledare i det ryska imperiet som opraktiska och utopiska.²⁷

I Transkaukasus och i de östliga osmanska vilayeterna gick idéerna hos Hay Heghapokhakan Dashnaksoutian (Armeniska Revolutionära Federationen) hem. Federationen, grundad 1890 i Tiflis (dagens Tbilisi, Georgiens huvudstad), förvandlades under de första åren under 1900-talet till den mäktigaste och mest omfattande armeniska politiska organisationen.²⁸ Dess initiala program, antaget år 1892, framlade den administrativa och ekonomiska friheten för Västarmenien, medan dess huvudprogram var riktad mot tsarryska autokratins styre i Kaukasus och Östarmenien och absolut inte Västarmenien och armenierna i det osmanska riket. År 1892 deklarerades följande mål under dashnak-partiets första partistämman: ”Politisk och ekonomisk frihet åt Västarmenien”. Vid partiets fjärde stämman år 1907 utvidgades detta mål, som en följd av stormassakrerna under 1894-1896 i det osmanska Turkiet samt förföljelserna i Tsarrysland, och partiet krävde därmed Västarmeniens självstyre inom osmanska imperiets ramar och Östarmeniens självstyre inom ramarna för ett federativt Ryssland. Och till slut, under partiets nionde stämman år 1909 i Jerevan ersattes dessa två av ett mål: ”Ett förenat och självständigt Armenien”.²⁹ Därmed kan man se att armenierna strävade för självständighet, men inte förrän 1909 då de insåg att ett liv (på sin höjd som federativ del i respektive osmanska och ryska imperierna) var helt enkelt uteslutet. Att anklaga armenierna för ”separatism” och ”förräderi” och

---

²⁶ Armenia.org, *Historia*, s. 238, 241-244.

²⁷ Historien om bildandet och de tidiga aktiviteterna hos Hntchak-partiet återfinns i dess centrala kommittés publication, *Hismamiak Sots. Dem. Hntchakian Kousaksoutian, 1887-1937* [50 årsdagen för Soc. (Social) Dem. (Demokratiska) Hntchak-partiet, 1887-1937] (Providence, 1937); och i artiklar skrivna av en av dess grundare, R. Khan-Azat, *Hai beghapokhakani houbserits* [Från en armenisk revolutionärs memorarer], "Hairenik Amsagir", V-VII (Juni, 1927- Maj, 1929). Se även Nalbandian, Louise, *The Armenian Revolutionary Movement* (Berkeley and Los Angeles, 1963), s. 104-131. Se Hovannisian, Richard G., *Armenia on the Road to Independence, 1918*, Los Angeles, 1967, s. 16.

²⁸ Organisationen bildades genom en sammanslagning av flera redan existerande föreningar. Den kallades först för Hai Heghapokhakanneri Dashnaksoutyoun ("Federationen av armeniska revolutionärer"), men antog snart attributen hos ett enda parti och döptes om till Hai Heghapokhakan Dashnaksoutyoun ("Armeniska revolutionära federationen"). Organisationen första manifest finns publicerad i *Divan H. H. Dashnaksoutian* [A. (Armeniska) R. (Revolutionära) Federationens Arkiv], I (Boston, 1934), 88-89

²⁹ Armenia.org, *Historia*, s. 267.

berättiga övergreppen och aktionerna mot dem vid slutet av 1800-talet faller under fjärde punkten av Israel Charny definition av folkmordsförnekelse, nämligen:

Förvridna kopplingar och tidsförvirring: genom att dra ogrundade kopplingar till händelser som tas ur sitt sammanhang försöker man rättfärdiga sin förnekelse. Nutida armeniska terroraktioner kommer att uppmuntras om Turkiet erkänner det gångna armeniska folkmordet.³⁰

En övergripande punkt som behöver adresseras är beteckningen ”Anatolien”. Anatolien, som har av den turkiska staten framgångsrikt sålts till omvärlden som beteckningen på hela Mindre Asien och Armeniska höglandet är faktiskt en relativ modern benämning av regionen. *Anatolia* är egentligen grekiska och betyder ”soluppgångens rike” eller helt enkelt ”öst” och betecknade de östligaste delarna av det grekiska riket, d.v.s. den västligaste delen av Mindre Asien, dagens Turkiet (provinsen Smyrna, dagens Izmir och Konstantinopel, dagens Istanbul).³¹ Det var först vid Berlingkongressen 1878 som turkarna började tillämpa denna beteckning för att hänvisa till hela Mindre Asien inklusive Armenien. Artikel 61 i Berlin-avtalet krävde reformer i ”provinser bebodda av armenier” vilket vållade problem för det turkiska styret och man måste göra sig av med en officiell referens – Armenien måste bort. Då började man kalla hela regionen för Anatolien och detta kom att även omfatta regioner långt österut än vad Anatolien ursprungligen omfattade.³² Karlsson nämner faktiskt beteckningen ”Turkiska Armenien” (s. 167), men vill framhäva att detta var en beteckning som användes av ”armeniska nationalist”, vilket inte är sant. De sex östligaste *vilayeterna* (turkiska för provinser), Van, Bitlis, Kharpout (Mamuretulaziz i boken), Diyarbakir, Sivas och Erzurum betecknades av själva turkiska staten (fram till mitten av 1800-talet och innan uppkomsten av krav på reformer i *Armenien*) som *Eyalati Erministan* (turkiska för ”Armeniska provinsen”).³³ Armenien var det namn som prydde turkiska kartor fram ända fram till nya republikens födelse och kemalismens policy om att uttradera allt som kunde antyda till icke-turkisk existens inom Turkiets gränser.

En annan allmän och övergripande missvisande och återkommande fråga är armeniernas allians med ryssar och deras närvaro i ryska armén. Låt oss först konstatera att armenier fanns i tiotusentals och kanske ännu mer i den ryska armén. Med det sagt så utelämnar den turkiska förnekelsesidan, samt Karlsson, en ytterst viktig detalj i denna omnämning, nämligen att dessa soldater var östarmenier (från ryska Armenien) och därmed medborgare i ryska imperiet och

---

³⁰ Charny, Israel W., *Encyclopedia of Genocide*, Vol. 1, Oxford, 2000, s. 160. Se även Alvarez, Alex, *Governments, Citizens, and Genocide, A Comparative and Interdisciplinary Approach*, Indiana, 2001, s. 114-129.

³¹ Wikipedia, *Anatolia*, 2008; <http://en.wikipedia.org/wiki/Anatolia>

³² Koutcharian, Gerayer: *Der Siedlungsraum der Armenier unter dem Einfluß der historisch-politischen Ereignisse seit dem Berliner Kongreß 1878. Eine politisch-geographische Analyse und Dokumentation*. Berlin: Reimer, 1989. 317 s. (Freie Universität Berlin/Abhandlungen des Geographischen Instituts-Anthropogeographie. Bd. 43)

³³ Lewis, Bernard, *The Emergence of Modern Turkey*, London, 1961, s. 381-382; Engelhardt, Éd., *La Turquie et le tanzimat: Ou, Histoire des réformes dans l'empire Ottoman depuis 1826 jusqu'à nos jours*, I, Paris, 1882, s. 193-198; Schopoff, A., *Les réformes et la protection des Chrétiens en Turquie, 1673-1904*, Paris, 1904, s. 114-130; se även Armenica.org, *Historia*, s. 318.

värnpliktiga i tsarens armé.³⁴ Att kalla dessa armenier för förrädare eller femtekolonnare m.m. vore därför en ren och skär förvridning av sanning och fakta. Det bör påpekas att även västarmenier fanns med i den ryska armén, eller i väpnade styrkor som slogs mot den turkiska armén. Dessa var dock varken undantag för just armenier eller deras förekomst förvånande. De hade tillkommit främst som naturligt följd av behovet för beskyddandet av armeniska liv och egendomar i det korrupta osmanska rike från vilket greker, serber, rumäner, montenegriner, bulgarer och hela den arabiska världen i Nordafrika och Mellanöstern (tidigare osmanska undersåtar) hade lösgjorts sig från eller försökte bli självständiga ifrån. Dessa armenier var också till en stor del från överlevarna från massakrerna mellan 1894 och 1896. Dessutom kunde existensen av armeniska bataljoner vid den kaukasiska fronten knappast på något sätt rättfärdiga den turkiska regeringens folkmord på armenier. Det räcker bara om vi påminner om att vid samma tidpunkt fanns en tjeckoslovakisk bataljon i den ryska armén vid den österrikiska fronten men den österrikisk-ungerska regeringen kom aldrig på tanken att utrota de tjeckoslovakiska folken i sitt imperium. Likaså visste hela tiden den ryska regeringen att det fanns en polsk bataljon, under ledning av den framtida marskalk Pilsleski, där polacker från Ryssland slogs i den österrikisk-ungerska armén mot Ryssland men även här resulterade detta aldrig i att Ryssland skulle starta ett folkmord på alla polacker i Polen. Men varför gå så långt bort? Från allra första början på världskriget bildade Turkiet ett georgiskt förband för kriget mot ryssarna utan att det resulterade i liknande etniska rensningar och massaker.³⁵

Att Karlsson gång på gång anger siffror och påståenden så som de vore självklara fakta är knappast något nytt för läsaren som har hunnit till sidan 167, men det är lika häpnadsväckande att han kan ange statistiska siffror som utgör en av grundpelarna i en hel diskussion, utan att ange några referenser eller källor. Befolkningssiffran för den armeniska nationen är faktiskt den kanske med omstridda faktorn i diskussionen om det armeniska folkmordet. Skälet till detta, precis som Karlsson påpekar helt korrekt i boken, var att den osmanska administrationen inte höll statistik efter etnisk tillhörighet, utan grundade siffrorna på individens hemmahörande i rikets olika religiösa samfund. Därför finns det inte någon noggrann statistik över det osmanska imperiets befolkning. Trovärdigheten hos en uppsättning siffror ifrågasätts av en annan. Det finns en allmän uppfattning om att den armeniska delen av befolkningen i de östra delarna av imperiet hade minskat sedan regionen annekterades, men det finns inte någon enighet angående i hur stor utsträckning det skulle ha skett. I mitten av 1800-talet uppskattade statistikern och resenären Ubicini och armenologisten Dulaurier den armeniska befolkningen i imperiet till 2 500 000.³⁶ Ubicini påstod att armenierna fortfarande hade numerärt övertag över muslimerna i elayeten Erzurum (inklusive Kars, Bayazid och Childer) och i Kurdistan (inklusive Van, Moush, Hekkiari

---

³⁴ Armenica.org, Historia, s. 283.

³⁵ Armenica.org, Historia, s. 284.

³⁶ Sarkissian, A. O. i hans monograf, *History of the Armenian Question to 1885* (Urbana, Ill. 1938), s 30.

och Diyarbakir).³⁷ Statistik publicerat år 1882 av den armeniska patriarken i Konstantinopel, visade på att 2 600 000 armenier levde i imperiet av vilka 1 630 000 i de sex östra provinserna.³⁸ Trettio år senare påstod patriarken att det fanns 2 100 000 osmanska armenier. Det var en halv miljon färre än enligt 1882 års uppskattning. Nedgången kan bero på massakrerna under 1894-1896, en kontinuerlig utvandring mot Kaukasus, Europa och Amerika men även på opålitligheten hos statistiken. Enligt 1912 års siffror var armenierna geografisk fördelade enligt nedan:³⁹

Västarmenien (Turkiska Armenien)	1 018 000
Andra delar av de sex vilayeterna (intilliggande områden)	145 000
Kilikien	407 000
Europeiska Turkiet och resten av imperiet	530 000
Totalt	2 100 000

För de tre huvudsakliga nationaliteterna i Västarmenien gav patriarken följande statistik:⁴⁰

	Turkar	Kurder	Armenier
Erzurum	240 000	75 000	215 000
Van	47 000	72 000	185 000
Bitlis	40 000	77 000	180 000
Kharpout	102 000	95 000	168 000
Diyarbakir	45 000	55 000	105 000
Sivas	192 000	50 000	165 000
Procent av den totala befolkningen	25,4%	16,3%	38,9%

Det påstods också att de kristna utgjorde en majoritet i dessa provinser:⁴¹

³⁷ Ubicini, [J. H.] A., *Lettres sur la Turquie: Ou, Tableau statistique religieux, politique, administratif, militaire, commercial, etc., de l'Empire ottoman, depuis le khatti-cherif de Gulkhané, (1839)* (2:a uppl., Paris, 1853-1854), I, 22, och II, s. 294-296. För hela denna undersökning se Hovannisian, Richard G., *Armenia on the Road to Independence, 1918*, Los Angeles, 1967, s. 36-37.

³⁸ [Armeniska delegation], *Réponse au mémoire de la Sublime-Porte en date du 12 février 1919* (Konstantinopel, 1919), Annex C, s. 43.

³⁹ [Armeniska delegation], *Réponse au mémoire de la Sublime-Porte en date du 12 février 1919* (Konstantinopel, 1919), Annex D, s. 44-45; Kévork-Mesrob, *L'Arménie au point de vue géographique, historique, statistique et cultural* (Konstantinopel, 1919), s. 72.

⁴⁰ [Armeniska delegationen], *Réponse au mémoire de la Sublime-Porte en date du 12 février 1919* (Konstantinopel, 1919), Annex E, s. 46; [Armeniska delegationen], *The Armenian Question before the Peace Conference* ([Paris, 1919]), Schedule No. 1; Armeniska republikens delegation till Paris fredskonferens [nu integrerade i arkiven för Dashnaksoutyou, Boston, Massachusetts], fil 107/6, H. H. Patvirakoutiun, 1919 [Republiken Armeniens delegation, 1919].

⁴¹ Vid trösklen till det första världskriget estimerades den armeniska världsbefolkningen till 4 500 000. Summan fick man genom att addera 1 800 000 armenier i Kaukasus och 825 000 i övriga världen till de 2 000 000 armenier som hävdades bo inom det osmanska riket. Se Armeniska republikens delegation till Paris fredskonferens [nu integrerade i arkiven för Dashnaksoutyou, Boston, Massachusetts], fil 104a/3a; and

Muslimer		Kristna		Andra religioner	
Turkar	666 000	Armenier	1 018 000	Kizilbasher	140 000
Kurder	424 000	Nestorianer	123 000	Zazaer	77 000
Andra	88 000	Greker etc.	42 000	Yezdier	37 000
Total	1 178 000	Total	1 183 000	Total	245 000
Procent av den totala befolkningen	45,1%		45,2%		9,6%

För att främja denna statistik kan armenierna anklagas för att ha manipulerat siffrorna genom att exkludera de muslimdominerade västra och södra angränsande distrikten. Men trots det, för att få en armenisk övertalighet, var man fortfarande tvungen att lista flera olika muslimska folk var för sig och endast genom att inkludera heterodoxa muslimer som kizilbasher i kategorin ”övriga religioner” kunde man ordna en ringa övervikt för de kristna. Och slutligen kan det vara möjligt att man har överdrivit antalet armenier och förminskat antalet muslimer.

Turkiska siffror verkade dock än mer felaktiga. De visade att armenierna utgjorde en minoritet även vid tidpunkten för den osmanska erövringen av platån. De påstår att det bara fanns 660 000 armenier i de sex armeniska provinserna strax innan världskrigets utbrott, eller mindre än 17 % av den totala befolkningen i regionen, jämfört med 3 000 000 muslimer, d.v.s. 79 %, och att det i hela imperiet fanns 1 295 000 armenier, vilket utgjorde 7 % av den totala befolkningen.⁴² Det fanns alltså en avvikelse på 800 000 armenier mellan den armeniska patriarkens och de turkiska siffrorna.⁴³ Turkiska författare har försökt att styrka sina påståenden genom att hänvisa till en studie utförd av Vital Cuinet, ”La Turquie d’Asie”, vilken visar på att armenierna utgjorde mer än 30 % av befolkningen enbart i vilayeten Bitlis.⁴⁴ Armenierna avvisar dessa siffror och påpekar att Cuinets arbete är full av motsägelsefulla och inkonsekventa uppgifter. Till exempel påstod Cuinet att det endast levde 4 000 armenierna i hela Marash-distriktet i Kilikien fastän siffran endast omfattade de som inte längre tillhörde den armeniska apostoliska tron. Dessutom hade Cuinet själv erkänt att hans statistik var otillförlitlig och klagade över att de osmanska officiella hade

---

Kévork-Mesrob, *L’Arménie au point de vue géographique, historique, statistique et cultural*, (Konstantinopel, 1919), s. 77.

⁴² [Turkiet], *Memorandum of the Sublime Porte Communicated to the American, British, French, and Italian High Commissioners on the 12th February 1919*, (Konstantinopel, 1919), s. 7. Se även United States, The National Archives, *Record Group 256: Records of the American Commission to Negotiate Peace*, Class 867.00, Document 18.

⁴³ Statistik som användes av den amerikanska delegationen till Paris fredskonferens år 1919 visar att alldeles innan världskriget fanns det, vid det absolut minsta, 1 600 000 armenier inom det osmanska imperiet. Se Statistics in the United States National Archives, *Record Group 256: Records of the American Commission to Negotiate Peace*, 867.00/31.

⁴⁴ Cuinet, Vital, *La Turquie d’Asie* (Paris, 1890-1895), 4 vols. Kapitel om "vilayeter" Trabizond, Erzurum och Sivas finns i vol. I, publicerad år 1890, medan de berörande vilayeterna Kharpout, Diyarbakir, Bitlis och Van finns i vol. II, publicerade år 1891.

vägrat förse honom med nödvändig information.⁴⁵ Att han var avlönad av det osmanska hovet för att sammanställa denna statistik är en sak för sig.

Uppenbarligen så ligger verkligheten någonstans mellan dessa kontrasterande siffror. Man kan, med relativ säkerhet, anta att det fanns mer än en och en halv miljon men mindre än två miljoner armenier i hela Turkiet. Men även om man accepterar patriarkens maximala siffror som korrekta, finns det övertygande bevis på att den armeniska befolkningen i de östra provinserna inte utgjorde någon majoritet. Det fanns åtminstone lika många muslimer som kristna. Detta faktum utgjorde ett allvarligt hinder för skapandet av den armeniska republiken, som efter det första världskriget försökte övertyga de europeiska fredsmäklarna om att man var berättigad till hela plattan. Strax innan krigets utbrott fanns det dock inte ett minsta tecken på att ett självständigt Armenien skulle kunna etableras. Armenierna fortsatte att tänka i termer av kulturell-nationell autonomi under översyn av europeiska nationer.

Karlssons siffror (i brist på fotnoter och referenser) bygger med största sannolikhet på Justin MacCarthys bok som uteslutande använder sig av osmanska regeringens statistik, siffror som var högst ifrågasatta. Så länge den armeniska frågan inte hade aktualiserats handlade de officiella osmanska uppskattningarna om armeniernas antal inom osmanska imperiet om rätt stora siffror. På just denna grund nämner Turkiets officiella bok, sammanställd av Sallahedin beg, att antalet armeniska invånare i det osmanska imperiet, år 1867, uppgick till 2 400 000.⁴⁶ Men så fort den armeniska frågan aktualiserades i samband med rysk-osmanska kriget under 1877-1878, så visade den osmanska regeringen ett förvånansvärt intresse för förminskandet av antal armeniska invånare i sin manipulerade statistik. Under 1880 års förhandlingar med stormakterna uppgav osmanska imperiets kronprins Abedin pascha att antalet invånare i de sex armeniska provinserna i imperiet d.v.s. Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakir, Kharpout och Sivas - till vilka man sedan tillade Aleppo, Adana och Trabizond - var 3 620 000 muslimer (turkar, kurder och araber) mot 727 000 armenier och 283 000 medlemmar av andra kristna folk.

Denna förfalskning påpekades i det gemensamma brev som stormakternas ambassadörer överlämnade den 7 september 1880 till den osmanska regeringen i vilket följande meningar kan läsas: ”Bland egenskaperna hos dessa provinser är övervikten hos antalet kristna invånare i mycket stora delar...” och ”... och det är själv ett bevis på att Höga porten försöker minska signifikansen hos denna paragraf (syftar på paragraf 61 i Berlin-avtalet) och detta vill han uppnå genom jämförelse av antal kristna invånare gentemot den totala befolkningen. Men den relation

---

⁴⁵ *Réponse au mémoire*, s. 17-20, 40-43; Kévork-Mesrob, *L'Arménie au point de vue géographique, historique, statistique et cultural*, (Konstantinopel, 1919), s. 56-59. Armeniska källor oftast citerar Vital Cuinet, *La Turquie d'Asie* (Paris, 1890-1895), I, s. iii: "... et si nous insistons sur ce mot statistiques, c'est pour bien préciser que cette science a été jusqu'ici totalement négligée, s'out parce que les autorités administratives n'en ressentent pas l'utilité, soit plutôt parce que si elles possèdent quelques données relatives au dénombrement de la population, aux productions et aux besoins du pays par quantité et valeurs, elles se font un devoir de refuser systématiquement toute communication de cette nature."

⁴⁶ Sallahedin Bey, *La Turquie à l'Exposition Universelle de 1867*, Paris, 1867, s. 216-217

som Höga porten uppger strider mot de exakta siffror som finns till hands och stormakterna anser inte dessa som korrekta.”⁴⁷

Precis som Sir Edwin Pierce påpekar så uppgick det totala invånarantalet i dessa sex armeniska provinser till 2 600 000, varav cirka 1 200 000 var armenier.⁴⁸ Självklart hade armenierna i helheten inte en absolut majoritet utan en relativ majoritet medan den muslimska befolkningen i dessa provinser bestod av en 50-50 blandning av turkar och kurder. Å andra sidan hade armenierna absolut majoritet i åtminstone två av dessa sex armeniska provinser, nämligen i Van och Bitlis (gamla Moush).

Under den kommande perioden var den osmanska regeringen alltid noggrann med att korrigera dessa siffror för att de skulle passa dess ändamål. Av just detta skäl var de siffror som presenterades av Vital Cuinet, som jobbade åt den osmanska regeringen, i hans publicerade verk om det asiatiska Turkiet (1890, 1894) sammanställda med största noggrannhet och försiktighet för att få armenierna att framstå som en obetydlig minoritet i de armeniska provinserna.⁴⁹ Dessa siffror, vilka hade sammanställts och korrigerats av den osmanska regeringen själv, använde samma regering för skapandet av den nödvändiga sagan som skulle tjäna dess propaganda.

Samtliga protester som turkar och deras medhjälpare⁵⁰ har presenterat mot armeniska krav är baserade på just dessa arbeten utförda av en utlänning avlönad av den osmanska regeringen, och det vid just den tid då Armeniens fråga hade blivit som en fågelskrämma för makthavarna i Konstantinopel. Statistiska sammanställningar som har gjorts av västerlänningar vilka var väl bekanta med Turkiets situation visar helt andra siffror än de turkarna själva redovisar och hävdar i denna fråga.⁵¹ Därför låter det ytterst naivt av Karlsson att hävda att ”Inte ens om alla armenier i hela världen flyttade dit skulle detta ha räckt till en egen majoritet”. Statsvetaren Adam Jones nämner detta (”Till att börja med fanns det inte ens så många människor”) som punkt fem i listan över folkmordsförnekelsens huvudargument.⁵²

Karlsson tar ytterligare ett steg i förnekelsens riktning när han, som en ännu mer förvridning av sanningen, inte bara beskyller armenierna för samarbete med ryssar, utan även för massakreringen och massfördrivandet av muslimska befolkningen (s. 168). Detta placerar Jones som punkt åtta i sin lista (”Vi är de egentliga offren”).⁵³ Avsaknaden av referenser kommer än en

---

⁴⁷ Blue Book, Turkey, 1881, nr. 6, s. 140-146

⁴⁸ Pears, Sir Edwin, *Life of Sultan Abdul-Hamid*, London, 1917, s. 215

⁴⁹ Om trovärdigheten för Vital Cuinets siffror hänvisas till påpekanden i Lynch, H., *Armenia*, London, 1901, vol. II, s. 79 och även de Contenson, L., *Chrétiens et Musulmans*, Paris, 1901, s. 125

⁵⁰ Dessa är samma siffror som Hanotaux och Lobanof har citerat i 1895.

⁵¹ Se Bryce, J., *The Future of Asiatic Turkey*, *The Fortnightly Review*, juni 1878, s. 931; Major Trotter, Generalkonsul i Erzurum, Blue Book, Turkey, 1881, nr. 6, s. 248-260; Chantre, E., *De Beyrouth à Tiflis, Le Tour du Monde*, Paris, 1889, s. 260; Rohrbach, Paul, *In Turan und Armenien*, Berlin, 1898, s. 231-233; de Contenson, L., *Chrétiens et Musulmans*, Paris, 1901, s. 125-126 och 150-151; Rohrbach, P., *Vom Kaukasus zum Mittelmeer*, Leipzig, 1903, s. 150-151; Toynbee, Arnold, *The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire*, London, 1916, s. 648-649; Hassert, K., *Das Türkische Reich*, Tübingen, 1918, s. 145; Childs, W. J., *Armenia*, Encyclopaedia Britannica, 1922 års upplaga, vol. I, s. 197

⁵² Jones, Adam, *Genocide, A Comprehensive Introduction*, New York, 2006, s. 352

⁵³ Jones, Adam, *Genocide, A Comprehensive Introduction*, New York, 2006, s. 352

gång väl till pass när Karlsson hävdar att armeniska nationalisterna räknade med ”massfördrivning av muslimer [som] en förutsättning för att uppnå den armeniska revoltens nationella målsättningar” (s. 168). Karlsson kan omöjligt vara bekant med den ungturkiska revolutionsrörelsens historia, än mindre den armeniska revolutionsrörelsens historia. Hade han bekantat sig med mer text och annat verk än det som anges i litteraturlistan så kunde han ha åtminstone tillagt att armeniska Dashnaksoutyoun, i särklass den största nationalistiska partiet i osmanska riket och Västarmenien, var en av de närmaste samarbetsparterna till Ittihad ve Terraki (ungturkarna). Armeniska ledare, i skillnad till andra misstänksamma kristna ledare på Balkan, hoppades att kunna avlägsna sultan Abdul Hamid II från styret och istället införa en konstitutionell monarki och ett styre där alla nationaliteter skulle garanteras lika rättighet inför lagen och få garantier för sina liv och egendomar.⁵⁴ Armeniska nationella rörelsens mål, precis som det har nämnts vid ett par gånger tidigare, handlade därmed om en federativ stat där man skulle ingå i det osmanska respektive det ryska riket och handlade absolut inte om skapandet av ett självständigt Armenien där man behövde massfördriva muslimer för att därmed kunna åstadkomma en tätare armenisk demografi som berättigandet av en armenisk stat. Dock hindrar dessa fakta ändå inte Karlsson från att gång på gång upprepa dessa grundlösa påståenden (bl.a. s. 169) som är överflödiga i Justin MacCarthys och Guenter Lewys diskussion om armeniska folkmordet.

Ett annat tillvägagångssätt i folkmordsförnekelse är vilseledande argument som oftast åstadkoms genom att inkludera flera andra fall av liknande händelser när man pratar om ett specifikt fall, t.ex. det armeniska folkmordet. Jag har personligen råkat ut för detta vid flera tillfällen, när förnekaren, efter någon tids diskussion och konfrontering av fakta och bevis, inte har något konkret svar eller någon passande förklaring i arsenalen och tar till mer desperata åtgärder, bl.a. genom att börja nämna alla andra möjliga fall av massakrer, etniska rensningar och omstridda fall av folkmord. Avsikten är att börja prata om allt annat än själva kärnämnet. Exempel på dessa frågor är ”om nu det armeniska folkmordet eller massakrerna ska erkännas, varför nämner man inte fransmännens massakrer i Algeriet eller övergreppen och etniska rensningarna av muslimer på Balkan under första världskriget o. dyl?” Även Karlsson använder sig av detta och vävar in dessa argument i sin diskussion (s. 169 samt s. 190-191). Det ska framgå att dessa påståenden tillskriver han de turkiska historikerna och media, men argumentationen är för återkommande och övertydligt för att den inte ska uppfattas som författarens egen. Gensvaret på denna taktik bör vara att diskussionen om armeniska folkmordet inte bör ha något som helst med fransmännens massakrer i Algeriet att göra eller något annat folkmord. Händelserna i osmanska riket under första världskriget har dokumenterats och bevisen är överflödiga på den egentliga agendan bakom dessa massakrer, etniska rensningar och övergrepp. Därför kan man fastställa frågan om folkmordets realitet utifrån de existerande bevisen om turkiska regeringens behandling av den armeniska befolkningen, så väl som

---

⁵⁴ Armenica.org, *Historia*, s. 272.

assyrier/syrianer/kaldéer och pontiska och anatóliska greker (och senare även kurder), utan att behöva hänvisa till andra samtida och senare händelser som en form av prejudikat.

Karlssons återgivning av händelserna under 1894-96, som folkmordsforskaren Yehuda Bauer betecknar som upptakten till folkmordet 1915,⁵⁵ är också helt ur ett förnekarens perspektiv. Att Karlsson utan vidare skulle kunna uppge Guenter Lewys *Massacres in Ottoman Turkey, A Disputed Genocide* som en del av underlaget blir ännu mer befogat när man läser att armeniska revolutionära grupper medvetet agerade på sådant sätt för att provocera fram massakrer på den egna befolkningen för att väcka stormakternas medlidande och intervention (s. 170). Karlssons återgivning börjar med att ”År 1894 bröt revolter ut i Sasun, Zeytun, Van...” och att armenierna hade dödat tiotusentals muslimer (s. 169). Detta ledde i sin tur att den osmanska staten, tillsammans med väpnade kurdiska styrkor, slog tillbaka (s. 170).⁵⁶ Vad Karlsson lägligt utelämnar är upptakten till det hela blodbadet. Upptakten till massmorden under 1894-1896 började med händelserna i Sasoun. Armenierna i detta bergsområde led speciellt mycket av kurdernas övergrepp och brott. Kurderna hade sedan skapandet av *homayounska lakejerna* (speciella väpnade ryttare) beväpnats till tänderna. Förutom skatten som armenierna måste betala till regeringen var de tvungna att också betala olagliga avgifter och skatter till kurdiska klanledare.⁵⁷

År 1894 vägrade armenierna i Sasoun att underkasta sig detta förtryck, d.v.s. att betala dessa olagliga avgifter och skatter till kurderna som höll på att ruinera dem. Däremot fortsatte man att betala sina skatter till den osmanska regeringens indrivare. Kurderna som hade förargats av detta anföll Sasouns armenier men dessa modiga bergsbor slog dem tillbaka.⁵⁸ Då kallade kurderna på hjälp från turkiska regeringen och de skickade omedelbart en beväpnad styrka till området. Dessa soldater som leddes av general Zeki pascha anslöt sig till kurderna, ockuperade Sasoun och startade en horribel masslakt (augusti 1894).⁵⁹ Dessa massmord, vilka var den första länken i en lång kedja av brott och förtryck som skulle pågå från 1894 till 1922, var kanske de mest fruktansvärda med avseende på hur de utfördes, jämfört med alla andra massmord som skedde efter det 162 då 3 500 av 12 000 armenier i Sasoun mördades.⁶⁰

---

⁵⁵ Bauer, Yehuda, *Can Genocide be Prevented?*, lecture during the Conference "Ultimate Crime, Ultimate Challenge" Human Rights and Genocide, Yerevan, April 20-21, 2005; http://www.armeniaforeignministry.com/conference/yahuda_bauer.pdf

⁵⁶ Han drar även en parallell med Bulgarien utan att nämna att osmanska riket, i ett desperat försök att behålla Bulgarien, tog till storskaliga massakrer som kostade tusentals bulgarers liv (endast i staden Batak massakrerades 5 000 av staden 7 000 invånare). Se Armenica.org, *Historia*, s. 207-208.

⁵⁷ Quillard, Pierre, *Pour l'Arménie, Mémoire et Dossier*, Cahiers de la Quinzaine, série III, bok 19, Paris, 1902, s. 11-12

⁵⁸ Bérard, V., *La Politique du Sultan*, Revue de Paris, 15 december 1896, s. 885; Leveyre, M., *Les Massacres de Sasoun*, Revue de Paris, 1 september 1895, s. 81-82

⁵⁹ Om brotten i Sasoun se rapporten från undersökningskommissionen, publicerad i Blue Book (British Parliamentary Report), Turkey, 1895, nr. 1 och Den Gula boken (Livre Jaune), Affaires Arméniennes, Paris, 1897; V. Bérard, *La Politique du Sultan*, Revue de Paris, 15 december 1896, s. 885-888; Leveyre, M., *Les Massacres de Sasoun*, Revue de Paris, 1 september 1895; Hodgetts, E. Brayley, *Round About Armenia*, London, 1896, s. 85-112

⁶⁰ Undersökningskommissionen sammanställde en lista över de mördade som nämnde 900 döda vilken var ungefär en fjärde del av den verkliga siffran. Bland namnen i denna lista syns även fyra månader gamla barn.

Massakrerna fortsatte fram till 1896 då pressen från stormakterna (tvärtemot det som Karlsson påstår på sidan 170) blev alldeles för stort och satte stopp för dessa massakrer.⁶¹ Summan av offren för massakrerna under 1894, 1895 och 1896 har uppskattas till 150 000 människor och denna siffra är summan av 100 000-110 000 mördade⁶² plus ytterligare några tiotusen vilka förlorade livet under Armeniens hårda vinter då deras hem hade bränts till marken och de saknade mat och värme, samt barn som hade blivit föräldralösa då deras mor och far hade fallit offer för massakern. Enligt Gladstone: ”är språket inte tillräckligt mäktigt för att kunna beskriva dessa händelser och vad man än nu säger om detta så blir det aldrig någon överdrift.” Till denna siffra måste man tillägga de som med tvång hade konverterat till Islam (alternativet var döden) vilkas antal enligt Frankrikes ambassadör uppgick till 40 000 personer.⁶³ Ett sådant fruktansvärt hårt slag mot den armeniska nationen förvärrade den redan olidliga situationen för de överlevande. 2 500 samhällen tömdes helt på sina invånare och de som på många håll hade överlevt blev av med sin egendom (egendom som konfiskerades av turkar och kurder). Dessa aktioner tvingade en grupp på cirka 500 000 till total fattigdom.⁶⁴ Och till sist så lämnade cirka 100 000 armenier Västarmenien under 1894-1897 och sökte asyl i Transkaukasien⁶⁵, Balkan och USA.

En annan intressant vinkling av händelsen är hur Karlssons användning (s. 169-170, 174, 182) av den turkiska statens argument om att ”egentligen var det kurderna som dödade armenierna som den turkiska staten ville omplacera välbehållet”.⁶⁶ Karlsson nämner också att armeniska kyrkliga ledare så väl som politiska ledare lovade tsaren, inte bara östarmeniernas lojalitet, utan även västarmeniernas, d.v.s. förrädarna och femtekolonnerna (s. 174). Dock finns det naturligtvis

---

⁶¹ Dessa återspeglings av ockupationen av Bank Ottoman har avslöjades för första gången av E. J. Dillon (hade fått höra det i hemlighet av Rysslands premiärminister de Witte) i hans bok *The Eclipse of Russia*, London, 1918. Dessa återspeglings bekräftades senare helt av de ryska hemliga arkiven då dessa arkiv publicerades i Krassni Archiv efter revolutionen. Korrespondenserna mellan Nelidoff och hans ryska regering visade bland annat att armeniska revolutionärer, genom ockuperingen av Bank Ottoman, hade kommit mycket närmare sitt mål och tvingade stormakterna till ingripande i denna fråga. Om effekterna av ockupationen av Bank Ottoman se även Gooch, G. P., *History of Modern Europe 1878-1919*, London, 1923, 257-258 och Lavisse och Rambaud, *Histoire générale*, vol. XII, s. 524

⁶² För uppskattningen av antalet offer hänvisas till *Livre Jaune* (Gula boken), *Affaires Arméniennes*, Paris. Se även Pears, Sir Edwin, *Life of Sultan Abdul-Hamid*, London, 1917; Nansen, Fridtjof, *Gjennem Armenia*, Oslo, 1927, s. 220; Contenson, L. de, *Chrétiens et Musulmans*, Paris, 1901, s. 150; Lamy, E., *La France du Levant*, *Revue des Deux Mondes*, 15 november 1898, s. 428; Ramsay, Sir William, *Impressions of Turkey during Twelve Years Wanderings*, London, 1897, s. 157

⁶³ *Livre Jaune* (Gula boken), *Affaires Arméniennes*, Paris, s. 229, 238. Se även rapporten från förste översättare i den brittiska ambassaden, G. Fitzmaurice, publicerad i *Blue Book, Turkey*, 1896, nr. 5 och en intressant händelse berättat av Paul Rohrbach publicerad i boken *Vom Kaukasus zum Mittelmeer*, Leipzig, 1903, s. 77

⁶⁴ Om de ekonomiska effekterna av dessa massakrer och dessa ständiga plundringar hänvisas till vittnesmålet från två resenärer som 1898 reste runt på det Armeniska höglandet och deras berättelse finns återgiven i Lynch, H., *Armenia*, London, 1901, vol. II, s. 333, 341 och Rohrbach, Paul, *Vom Kaukasus zum Mittelmeer*, Leipzig, 1903, s. 65-74 och 147.

⁶⁵ Från 1895 till 1897, emigrerade nära 60 000 armenier, som en följd av dessa massakrer, till Transkaukasien. Se Rohrbach, Paul, *In Turan und Armenien*, Berlin, 1898

⁶⁶ Väldigt ofta förekommande argument hos bl.a Lewy. Se Lewy, Geunter, *The Armenian Massacres in Ottoman Turkey, A Disputed Genocide*, Utah, 2005, s. 112-113, 221-228.

andra redovisningar som Karlsson inte tar upp i sin ”objektiva” återgivning. Drömmen om ett stort nytt turkiskt rike, Panturanismen, var något som flera av de ungturkiska ledarna strävade efter.⁶⁷ Det var uppenbart att panturanism, d.v.s. samlandet av tio miljoner turkar i osmanska imperiet och deras enande med ytterligare 20 miljoner andra turkiska muslimer i Centralasien inte kunde ske på något annat sätt än genom splittringen av ryska imperiet och endast på så sätt kunde turkarna förenas med folk som de kallade för sina etniska bröder d.v.s. tatarer (dagens azerier), turkmener, uzbeker, tadjjiker, kirgiser och kazaker.⁶⁸ Kontentan av detta var att drömmen om panturanism inte kunde uppfyllas utan militärt stöd från en stormakt och denna stormakt kunde i sin tur inte vara någon annan än Tyskland. Under dessa förhållanden ansågs första världskriget vara ett ypperligt och oväntat tillfälle för de osmanska makthavarna för att förena sig med Tyskland i jakten på sina maktgiriga drömmars uppfyllelse.

Dock fanns det ett uppenbart hinder till. Även om man skulle klara av att splittra Ryssland så var de kristna icketurkiska armenierna ett uppenbart hinder på vägen för förverkligandet av denna dröm då de med sin geografiska ställning skiljde de osmanska turkarna från resten av deras tatariska kusiner i det ryska imperiet vid Kaspiska havet och därmed alla andra turkiska folk som mer eller mindre är grannar med varandra i en lång kedja som sträcker sig ända till Mongoliet. Ledarna för Förening och Utveckling försökte först att försäkra sig om armeniernas samarbete och bad dem att starta ett väpnat uppror i Östarmenien och Transkaukasien och i gengäld lovades de självstyre för Östarmenien och de angränsade områdena i Västarmenien efter kriget. Dashnak-partiets ledning avvisade förslaget under sin kongress i augusti 1914 som hölls i Erzurum och svarade att vid ett eventuellt krig mellan Turkiet och Ryssland är armenierna skyldiga att slåss för sitt respektive land. Precis som Winston Churchill påminner som var det så att ”armenierna föredrog kriget med brödradödandet vid två fronter framför turkarnas förslag om förräderi mot ryssarna”.⁶⁹ Det är dessa ”små”, ”irrelevanta” detaljer som underminerar Karlssons diskussion av frågan.

Det är på sin plats att påminna om att en rad saker som Karlsson beskriver i sin bok (förekomsten av armeniska väpnade band, planer på självständighet hos vissa individer eller grupper, armeniska soldater i den ryska armén, övergrepp mot den muslimska befolkningen etc.) är faktiskt korrekta. Att förneka dessa faktors existens vore både naivt och blundandet för sanningen. Men problemet med Karlssons återgivning är att han ger en skev bild av händelseförloppet och bakgrunden genom att 1) använda facklitteratur och källor från endast ena sidan; 2) genom en selektiv återgivning och användning av fakta utelämnar han ytterst viktiga detaljer och aspekter vilka, om de nu inte ifrågasätter hans presenterade vy, så kommer de att åtminstone väcka frågor hos läsaren och leda till mer frågor och krav på mer ingående beskrivning av frågan. Men Karlsson besparar sina läsare allt detta genom att servera allting

---

⁶⁷ Armenica.org, *Historia*, s. 279.

⁶⁸ Om detta se *Manual on the Turanians and Pan-Turanianism*, London, 1920, publicerad av den brittiska regeringen och Vond, Zareh, *Den fria och självständiga Turan*, Boston, 1926.

⁶⁹ Churchill, Winston, *The World Crisis*, vol. V, London, 1929, s. 404

färdigt och klart utan några som helst lösa trådar. Den okunniga eller ouppmärksamma läsaren köper därför hela historien precis som den finns återgiven inklusive alla dess brister, subjektiva återgivning och t.o.m. felaktigheter och osanningar.

Beslutet om att börja deportera alla armenier i det osmanska riket, oavsett var de bodde, till de syriska och mesopotamiska öknarna förklarar Karlsson (precis som den turkiska staten) som en åtgärd för ”att förhindra att armeniska gerillagrupper skulle kunna få understöd från lokalbefolkningen” (s. 176). Om den svenske generalkonsuln i Istanbul 2008, Ingmar Karlsson, hade läst vad hans föregångare, ambassadör Per Gustaf August Cosswa Anckarsvärd, skrev från Konstantinopel år 1915 så skulle han nog ha haft en annan åsikt om dessa deportationer. I sin rapport den 6 juli 1915 skrev Anckarsvärd följande till Stockholm:

Herr Minister, Förföljelserna mot armenierna hafva antagit härresande proportioner och allt tyder på att ungturkarne vilja begagna tillfället, då af olika skäl ingen effektiv påtryckning utifrån behöfver befaras, för att en gång för alla göra slut på den armeniska frågan. Sättet härför är enkelt nog och består i den armeniska nationens utrotande. Inga medel skys härvid, och vid sidan af en och annan massaker har man nu tillgripit utvägen att drifva bort armenierna från trakter, där de i århundraden varit bofasta eller haft sin utkomst, och skingra dem på olika håll i det, geografiskt sedt, ofantliga riket. Sålunda lära armenierna i städerna vid Svarta Hafvets kust skingras i det inre af landet, de i Erzerum lära till ett antal af bortåt 60,000 drifvits nedåt Mesopotamien o.s.v. med raffinerad grymhet skickas männen åt ett håll och familjerna åt ett annat. Det låter sig lätt tänka, för hvilken nöd och hvilka lidanden de sålunda bortdrifna skola utsättas. Det lär icke vara den turkiska befolkningen, som själfmant inskrider, utan hela rörelsen utgår från myndigheterna och den bakom dem stående ungturkiska kommittén, som nu visar hvars andes barn den är. Visserligen hafva armenierna mycket att förebrå sig, men om också ett eller tusentals låtit köpa sig af Ryssland, intrigerat och stämplat mot regeringen o.s.v., är det icke dess mindre oerhördt att låta 1 miljon armenier få umgälla detta på det kännbaraste sätt.⁷⁰

Rapporterna från Karlssons föregångare upprepade samma bild under hela perioden mellan 1915 och 1920. Den 9 augusti skrev Anckarsvärd att ”Det är uppenbart att turkarna söka begagna tillfället nu under kriget för att utplåna den armeniska nationen, så att när freden kommer ingen armenisk fråga längre existerar.”⁷¹ Den 5 januari 1917 berättade Anckarsvärd att:

Tillståndet kunde dock varit ett helt annat, om nämligen Turkiet följt centralmakternas råd att till dem överlåta äfven den inre organisationen af provianterings- o. d. frågor... Värre än detta är emellertid utrotandet af armenierna, som kanske kunnat förhindras, om tyska rådgifvare i tid fått samma makt öfver den civila förvaltningen som de tyska officerarne faktiskt utöfva öfver här och flotta.⁷²

Den 20 augusti 1917, angav envoyé Ahlgren skälen till den rådande nöden i Turkiet med bl.a. ”produktionens starka aftagande på grund af minskad arbetskraft, orsakad dels genom

---

⁷⁰ Avedian, Vahagn, *The Armenian Genocide 1915: From a Neutral Small State's Perspective: Sweden*, Uppsala, 2008, s. 39; <http://www.armenica.org/material>

⁷¹ Ibid., s. 41.

⁷² Ibid., s. 46.

mobiliseringen dels ock genom utrotandet af den armeniska rasen.”⁷³ Dåvarande svenska militärattachén, Einar af Wirsén skrev så här i sina memoarer 1942:

[deportationerna] hade officiellt till mål att flytta hela den armeniska befolkningen till steppområden i norra Mesopotamien och i Syrien, men i verkligheten avsågo de att utrota armenierna...Förintandet av den armeniska nationen i Mindre Asien måste uppröra alla mänskliga känslor. Det hör utan tvivel till de största brott som under senare århundraden begåtts. Det sätt på vilket det armeniska problemet löstes var härresande.⁷⁴

Karlsson har därmed uppenbarligen missat en del forskning på hemmaplan, både vad det gäller forskningsresultat i form av t.ex. Gerner och Karlssons bok, men även rapporter som hans föregångare skickade från samma byggnad han arbetar i idag.

Karlsson har däremot helt rätt i att konstatera att armeniernas krav på självständighet efter krigsslutet 1918 underminerades starkt av det faktum att det fanns helt enkelt inte tillräckligt med armenier att berättiga skapandet av ett Armenien på de historiska armeniska områden, d.v.s. Västarmenien (s. 178). Precis som Gerner och Karlsson påpekar i sin bok, som Ingmar Karlsson borde ha läst, så är det armeniska folkmordet ett bra exempel på ”ett lyckat och framgångsrikt folkmord”.⁷⁵ Det lyckades tömma Armenien på armenier och eliminera alla armeniska anspråk på området just med hänvisning till att det inte fanns några armenier som kunde hävda landet var deras. År 1923 levde armenierna, för första gången på över 2 800 år, inte längre på 85 % av sitt fädernesland.⁷⁶ De turkiska politikerna verkade vara fullt medvetna om de åtgärder som de vidtog för denna lösning och visste redan då hur omvärlden skulle reagera. För att stödja detta påstående återger Robert Melson följande citat av den framstående turkiske historiken Ahmed Emin, som under 1920-talet beskrev tankeprocessen hos ”vissa inflytelserika politiker” inom den turkiska regeringen:

En tät armenisk befolkning i de östra provinserna har visat sig vara farligt för Turkiets självaste existens. Vi agerar som instrument för undanröjningen av denna fara. Vi vet att framgångsrikt eller inte kommer vi allmänt att föraktas och fördömas. Endast i en avlägsen framtid kan vår personliga uppoffring för den nationella saken förhoppningsvis erkännas.⁷⁷

I en av sina not- och referenslösa citat (s. 179) återger Karlsson ett uttalande från den brittiske översten Rawlinson som rapporterade om armeniska övergrepp mot den muslimska befolkningen, ett faktum som även återgavs i Richard G Hovannisians bok, *Armenia on the Road to Independence*,

---

⁷³ Avedian, Vahagn, *The Armenian Genocide 1915: From a Neutral Small State's Perspective: Sweden*, Uppsala, 2008, s. 52; <http://www.armenica.org/material>.

⁷⁴ Ibid., s. 29.

⁷⁵ Gerner, Kristian och Karlsson, Klas-Göran, *Folkmordens historia, Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*, Stockholm, 2005, s. 142.

⁷⁶ Hovannisian, Richard G., *The Armenian People from Ancient to Modern Times*, Vol. II, Basingstoke, 1997, s. 75.

⁷⁷ Enligt Melson så förutsade Emin under 1920-talet Heinrich Himmlers tankeprocess när han återgav de turkiska ledarnas tankesätt. Se Melson, Robert F., *Revolution and Genocide, On the Origins of the Armenian Genocide and the Holocaust*, Chicago, 1992, s. 158.

1918 (1967), dock från ryska källor.⁷⁸ Ironisk nog var det samme brittiske överste som kommenterade den offensiv som ”det nya Turkiet” under ledning av Mustafa Kemal förde mot republiken Armenien i Kaukasus, d.v.s. utanför det osmanska rikets gränser. Under offensiven, ledd av den nya regeringen i Ankara (dock fortfarande ledd av osmanska arméofficerare i samarbete med tidigare medlemmar i ungturkiska partiet), miste ytterligare drygt 200 000 armenier sina liv, medan egendom för närmare arton miljoner rubel i guld förstördes. Denna siffra är den officiella som presenteras i sovjetiska källor, men man uppskattar att uppemot 300 000 människor miste livet under den tid då den turkiska armén ockuperade Transkaukasus. Brittiske översten Rawlinson, som själv hade tillfångatagits under kriget, kallade detta för avsikten att ”utrota [armenierna] ... något som länge har varit den turkiska regeringens avsiktliga policy”.⁷⁹ Karlsson återger denna offensiv med följande högst intressanta formulering:

Efter nya rapporter om massakrer mobiliserades en turkisk armé som i oktober 1920 gick till attack och snabbt besegrade armenierna...De armenier som kunde tog till flykten och övriga mötte samma öde som de utsatt muslimerna för. Denna offensiv innebar slutet för den mångtusenåriga armeniska närvaron i Anatolien. (s. 179)

Jag tror knappast att jag någonsin har läst ett så nonchalant och bekymmerfri återgivning av något som inte kan kallas förutom **folkmord**. ”Slutet för den mångtusenåriga armeniska närvaron” uppnåddes med horribla medel och just denna formulering gör att hela den kommande diskussionen om ”Folkmord eller inte?” blir egentligen överflödigt, även om bokens diskussion vill frikänna turkarna från detta ansvar.

I den efterföljande paragrafen återger Karlsson ännu en central fråga för Turkiet så väl som en högaktuell fråga för relationerna (eller snarare bristen av dessa) mellan Armenien och Turkiet, nämligen avtalet mellan de turkiska nationalisterna och bolsjevikerna i Moskva som fastslog den gräns mellan Turkiet och Armenien som gäller än idag (s. 179). Det intressanta som bör påpekas här är att detta innebar att dagens gräns mellan Armenien och Turkiet bestämdes dels av bolsjevikiska ryssarna i Moskva, utan armeniernas medgivande, samt av en turkisk delegation som inte var erkänt av omvärlden som Turkiets representant (det ”nya Turkiet”, d.v.s. dagens republik grundat av Mustafa Kemal erkändes först år 1923). I den efterföljande diskussionen nämner Karlsson återigen att ”armenierna i Lausanneföredraget 1923 [fick] ställning som en officiellt erkänd religiös minoritet i Turkiet” (s. 180), trots det faktum att orden ”Armenien” eller ”armenier” inte ens förekom i Lausanneföredraget. Precis som Winston Churchill påpekar, blev det så att ”I Lausanne-avtalet som etablerade en ny fred mellan de allierade och Turkiet letar historien förgäves efter namnet Armenien”.⁸⁰ Vad Karlsson utelämnar (redan nämnts tidigare) är

⁷⁸ Bland andra se Hovannisian, Richard G., *Armenia on the Road to Independence, 1918*, Los Angeles, 1967, s. 122.

⁷⁹ Akçam, Taner, *A Shameful Act, The Armenian Genocide and the Question of Turkish Responsibility*, New York, 2006, s. 325-327; Dadrian, Vahakn N., *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*, Berghahn, 2004, s. 360-361; Graber, G. S., *Caravans to Oblivion, The Armenian Genocide, 1915*, New York, 1996, s. 148. Jones, Adam, *Genocide, A Comprehensive Introduction*, New York, 2006, s. 112.

⁸⁰ Churchill, Winston, *The World Crisis*, vol. V, London, 1929, s. 408

att Lausanneföredragets artikel 38 i sektion III, inte bara nämner religiösa minoriteter, utan även nationella, något som varken det kemalistiska Turkiet anno 1923 eller dagens Turkiet 2008 accepterar eller vill kännas vid. Alla är turkar av olika trossamfund.

Som läsare av boken blir man ibland riktigt konfunderat över meningarnas innebörd. Visserligen blir snart van med ”cliffhangerkänslan” då viktiga fakta och avgörande påståenden lämnas obesvarade och oförklarade, men även motstridiga påståenden så som ”slutet för den mångtusenåriga armeniska närvaron” i kombination med att Karlsson inte tycker att detta utgör folkmord enligt dagens FN-konvention (vi återkommer strax till denna diskussion). En annan liknande formulering dyker upp på sidan 180 när Karlsson skriver följande om Atatürks medgivande om att:

800 000 [armenier] dödats och utlovar en hård bestraffning av de skyldiga. Han upplöste nu de krigsdomstolar som skulle ha befattat sig med brotten mot armenierna och den 31 maj 1923 utfärdades en allmän amnesti. Många misstänkta och även personer som berikat sig på konfiskerad armenisk egendom fick framträdande poster i den nya republiken medan andra som flytt landet fick sina straff. (s. 180)

Jag må inte ha svenskan som modersmål, men jag tycker bestämt att det finns åtminstone två uppenbara semantiska fel i den ovanstående beskrivningen. Hur i fridens namn skulle frisläppandet och allmän amnesti åt uppenbarligen skyldiga personer som berikat sig på konfiskerade egendom (för att inte nämna de som hade befunnits skyldiga till krigsbrott) egentligen tjäna som ”hård bestraffning”?! Och hur kommer det sig att endast de som hade flytt landet fick sina straff, medan de som fanns kvar fick framträdande poster i den nya republiken!? Jag hoppas innerligt att Sveriges UD har numera en chef för sin idé- och analysgrupp som har lite mer benägenhet att analysera saker och ting än det Karlsson förmår att göra. Att missa en sådan uppenbar paradox, beskriven på fyra rader är en sak; men att själv författa något så besynnerligt och motsägelsefullt måste verkligen kräva speciella talanger som uppenbarligen förtjänar två hedersdoktorer, en från Lund och en från Växjö. ”Som erkännande för Karlssons djupa kunskaper utsågs han 2002 till hedersdoktor i teologi vid Lunds universitet och 2007 till filosofie hedersdoktor vid Växjö universitet” (bokens baksida). Jag hoppas verkligen att Karlssons andra böcker är betydligt mer analytisk och faktabaserade än denna eller åtminstone att de berörda personerna vid Lunds och Växjö universitet som belönade Karlsson med hedersdoktoratet för hans djupa kunskaper vet något mer än det som framgår av formuleringarna i ”Europa och turken”.

I sann Gaunter Lewy-anda fortsätter Karlsson plädara för att ”den armeniska tragedin” var egentligen ett resultat av misskalkylering från regeringens sida som egentligen ville armenierna väl (s. 181).⁸¹ Här nämner han att dessa övergrepp drabbade även assyrier/syrianer, det som av dem kallas för *seyfo*, svärdets år. Han utelämnar dock att den kemalistiska regimen rundade av

---

⁸¹ Lewy, Gaunter, *The Armenian Massacres in Ottoman Turkey, A Disputed Genocide*, Utah, 2005, s. 112-113, 221-228, 248, 256.

folkmordet på de kristna i Turkiet genom att, under perioden 1919-1923, rensa landet från anatoliska och pontiska greker.⁸²

När Karlsson börjar diskutera frågan om huruvida det rörde sig om folkmord eller inte så begår han generalmisstaget att försöka identifiera frågan som en ”turkisk-armenisk” sådan. Faktum är dock att armenierna (i synnerhet inom forskarvärlden) utgör en ytterst liten minoritet bland erkännarna av det armeniska folkmordet. Saken är snarare så att det finns en turkisk version och en som resten av den akademiska världen påstår, precis som det har nämnts tidigare med resolutionerna hos IAGS och listan över världsledande folkmordsforskare. Det kontroversiella är snarare inte huruvida det var folkmord eller inte, utan om det är värt att erkänna det som sådant från ett realpolitiskt perspektiv. Det finns knappast något land (förutom Turkiet och kanske Azerbajdzjan) som inte erkänner att mellan 1 och 1,5 miljoner armenier (plus hundratusentals andra kristna) föll offer för massakrerna under första världskriget, utan det är frågan om stämpeln ”folkmord” som är tröskeln, en handling som kan grusa relationerna med Turkiet. Det är nu klart att en överväldigande majoritet bland akademiker anser massakrerna och deportationerna utgör ett fall av folkmord. Även från juridiskt perspektiv borde det vara uppenbart att behandlingen av armenierna var ett folkmord, i synnerhet från FN-konventionens perspektiv.

En viktig detalj om FN-konventionen och högst relevant aspekt för just diskussionen som förs i boken är något som gemene person faktiskt inte känner till och Karlsson missar att nämna, nämligen att FN-konventionen är egentligen baserad på armeniska folkmordet som utgångspunkt. Begreppet *genocide* (folkmord) härrörs från *genos* (grekiska för familj, stam eller ras) och *-cide* (derivata från latinets *cidium* för döda) och myntades först efter andra världskriget av den polskjudiske juristen Raphael Lemkin då han år 1946 författade grunden till resolution I:96 i FN:s säkerhetsråd.⁸³ Lemkins tankar i frågan gick tillbaka till 1933 då han berördes starkt av massakrerna på araméer i Irak, händelser som i sin tur påminde honom om massmorden på armenierna under det första världskriget.⁸⁴ Lemkin var närvarande vid Soghomon Tehlirian rättegång, där han stod åtalad för att ha mördat paschan Talaat, den f.d. osmanske inrikesministern och en av organisatörerna bakom det armeniska folkmordet. Tehlirian hade spårat upp Talaat till Berlin, dit den före detta osmanske storvesiren hade flytt undan rättvisan efter krigsslutet 1918, och skjutit honom på öppen gata. Vid rättegången insåg Lemkin det paradoxala i situationen: ”Det är ett brott av Tehlirian att mörda en individ, men det är inget brott av hans förtryckare att ha mördat mer än en miljon individer.”⁸⁵ Efter att ha konstaterat den akademiska och den juridiska världens övertygelse i frågan, är det bara den politiska viljan

---

⁸² Se bl. a. Peterson, Merrill D., *"Starving Armenians": America and the Armenian genocide, 1915-1930 and after*, Virginia, 2004

⁸³ Mace, James E., Facts and Values: A Personal Intellectual Exploration, i Totten, Samuel and Jacobs, Steven Leonard (red.), *Pioneers of Genocide Studies*, New Jersey, 2002, s. 65.

⁸⁴ EuropaWorld, *Raphael Lemkin*, June 22, 2001, <http://www.europaworld.org/issue40/raphaellemkin22601.htm>.

⁸⁵ Gerner, Kristian och Karlsson, Klas-Göran, *Folkmordens historia, Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*, Stockholm, 2005, s. 67.

som återstår, vilken är faktiskt den faktor som hindrat ett globalt erkännande så som det för Förintelsen.

För att återgå till boken, så anger Karlsson att antalet offer är en av stridfrågorna. ”Några turkiska historiker sätter siffran så lågt som 200 000, medan man på armenisk sida talar om mellan en och en halv och två miljoner” (s. 183). En orsak till denna diskrepans, precis som Karlsson påpekar, är just oenigheten och osäkerheten i statistiken över den armeniska befolkningen innan folkmordet. Det som är fel och ytterst vilseledande i Karlssons beskrivning är att hans angivna siffror försöker medvetet slå fast att ”till att börja med fanns det inte ens så många människor” (se not 52). Karlsson skriver att armenierna, år 1878 under Berlingkongressen, angav ”antalet armenier i Anatolien till 1,3 miljoner” (s. 183). Här kom det diffusa beteckningen ”Anatolien” väl till pass, eftersom det i princip omfattade hela Mindre Asien och dagens Turkiet. Men om man återgår till siffrorna som armenierna faktiskt angav under Berlingkongressen, något som dokumenten i arkiven bekräftar (se den tidigare diskussionen om armeniska befolkningens storlek), så ser man att deras siffror (överdrivna eller inte) faktiskt sätter den totala befolkningen till närmare 2,6 miljoner i hela osmanska riket och 1,6 miljoner i de sex östligaste provinserna. Trettio år senare påstod den armeniske patriarken att samma siffra (för hela riket) var 2,1 miljoner, en halv miljon lägre på grund av massakrerna och emigrationen under 1894-96. Karlsson har också inkluderat ett annat allmänt missförstånd och det är den övre gränsen för folkmordets offer, siffran två miljoner som egentligen anger de totala offren inkluderande cirka 1,5 miljoner armenier, 250-350 000 assyrier/syrianer/kaldéer och nästan lika många anatoliska och pontiska greker. Den kanske mest erkända experten på armeniska folkmordet, sociologen Vahakn N. Dadrian, sätter själv siffran för armeniska förluster på någonstans mellan 1,2 och 1,5 miljoner offer.⁸⁶

Men det är faktiskt inte kvantiteten som är huvudpunkten i Karlssons förvirring vad det gäller diskussionen om ”Folkmord eller inte?” Den som har läst FN:s 1948 års *Konvention om förebyggande och bestraffning av folkmordsbrott* vet att den lyder enligt följande:

Artikel 2) I denna konvention innebär folkmord någon av följande handlingar med avsikt att, helt eller delvis, förinta en nationell, etnisk, ras- eller religiös grupp genom att:

- (a) Döda medlemmar ur gruppen;*
- (b) Orsaka allvarlig kroppslig eller mental skada hos gruppens medlemmar;*
- (c) Avsiktligt påverka gruppens levnadsförhållanden för att, helt eller delvis, orsaka dess fysiska förintande;*
- (d) Påtvinga åtgärder anseende förhindrandet av födselar inom gruppen;*
- (e) Tvångsförflyttning av gruppens barn till en annan grupp.*⁸⁷

---

⁸⁶ Dadrian, Vahakn N., *The Key Elements in the Turkish Denial of the Armenian Genocide: A Case Study of Distortion and Falsification*, Toronto, 1999, s. 20.

⁸⁷ FN, Kommissionen för mänskliga rättigheter, *Konventionen för förebyggande och bestraffning av folkmordsbrott*, Genève, 1948.

Karlsson nämner ett fragment ur denna konvention på s. 187. Det som gör diskussionen om siffran överflödigt är faktiskt konventionens definition i kombination med Karlssons egen observation på sida 179: ”Slutet för den mångtusenåriga armeniska närvaron”. Det är den uppenbara *avsikten* att göra sig av med armenierna i Armenien som är nyckeln i diskussionen, inte antalet offer. Konventionen är också avsiktligt formulerad så att det är *avsikten* och resultatet som är det viktiga, inte antalet offer. Det är faktumet att Karlsson själv observerar resultatet samt har uppenbart kännedom om *hela* folkmordskonventionen som gör det hela beklämmande.

Hans tredje och viktigaste punkt berör just frågan om denna *avsikt*. Jag har redan berört Lewys argumentation beträffande denna fråga, något som är slående likt den som Karlsson använder, nämligen att de civila offren var inte ett resultat av regeringens utrotningsplaner utan följderna av organisatoriska brister och misskalkyleringar. Istället kan man citera den turkiske historikern Taner Akçam som avfärdar argumentationen hos forskare som Lewy och menar att det är just den totala avsaknaden av förberedelser och resurser som framhäver den turkiska regeringens egentliga planer. I sin tolkning av situationen beskriver Akçam bristen på förberedelserna på följande sätt:

Faktumet att varken vid starten av deportationer, på vägen eller vid platser angivna som deras initiala anhaltsplatser fanns det några som helst förberedelser för organiseringen av ett folks migration är bevis nog för existensen för denna utrotningsplan.⁸⁸

Avsaknaden av primära källor är ett annat argument (s. 184) som Lewy stödjer starkt sin argumentation på.⁸⁹ Dokument som har lagts fram som bevis på en sådan avsikt har avvisats som förfälskningar medan amerikanska och brittiska rapporter påstås var krigspropaganda. Forskningen har dock påvisat en annan sida av historien. Avsaknaden av bindande dokument har av forskare, bland andra Dadrian, förklarats genom det faktum att order rörande massakrerna skickades ofta genom muntliga kurirer och det faktum att order skickades i dubbla uppsättningar: en som var öppet och avsedd för publicering och en hemlig. Inrikesministern Talaat hade t.ex. en egen telegramapparat hemma hos sig varifrån han skickade sina hemliga meddelanden ifrån.⁹⁰ Denna bild bekräftas även av dåtida svenska militärattachén Einar af Wirsén som uppgav att ”Den turkiska regeringen gick till väga med stor slughet. Transporterna voro i regel endast muntliga och strängt hemliga; de synas ha inneburit åtminstone en viss frihet för myndigheterna att verkställa massakrerna.”⁹¹ Även i en av sina rapporter till Generalstaben (27 mars 1916)

---

⁸⁸ Dadrian, Vahakn N., *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*, Berghahn, 2004, s. 243.

⁸⁹ Lewy, Geunter, *The Armenian Massacres in Ottoman Turkey, A Disputed Genocide*, Utah, 2005, s. 250.

⁹⁰ Dadrian, Vahakn N., *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*, Berghahn, 2004, s. 289, 384-385

⁹¹ af Wirsén, Carl Einar, *Minnen från fred och krig*, Stockholm, 1942, s. 223

skriver Wirsén att kommunikationen av information sker via två uppsättningar av kommunikéer: en som är avsedd för utlandet och en för turkarna. Den första hålls ytterst hemligt.⁹²

Vad det gäller frågan om propagandasyftet hos amerikanska, franska, brittiska och ryska rapporter bör man nämna att detta är just skälet till varför bl.a. Dadrian baserar sin forskning på turkiska, tyska och österrikiska (Turkiets allierade under kriget) källor som knappast kan beskyllas vara emot turkiska intressen.⁹³ Detta var också ett av skälen till varför jag valde att titta på dokumentationen om det armeniska folkmordet från en neutral stats perspektiv, nämligen Sverige. Svenska ambassaden och militära missionen i Konstantinopel var närvarande under hela den aktuella perioden och hade tillgång till information samt rörelsefrihet i landet på ett sådant sätt som få andra länder tilläts ha. Jag hade föga förväntningar att kunna hitta några som helst dokument rörande händelserna i osmanska Turkiet, men lyckades hitta över åttio dokument rörande situationen i Armenien under och efter kriget. Långt ifrån alla dokument berör ämnet om massakrerna eller är fördelaktiga från ett ”armeniskt perspektiv”.⁹⁴ Dock tycker jag att underlaget (några korta citat från dessa rapporter har redan angivits tidigare) fastställer klart och tydligt att det handlade om just regeringens strävan för ”utrotningen av den armeniska nationen”.⁹⁵ Till Karlssons försvar bör man dock nämna att åtminstone min forskning inte var tillgängligt vid hans författande av boken, något som bör komma väl till pass vid en eventuell andra upplaga där han bör beakta den presenterade faktaunderlaget i denna skrivelse.

Karlsson nämner faktiskt förekomsten av en ”stat i staten” (s. 184) och att det egentligen var dessa som låg bakom massakrerna och inte hela regeringen. Detta påstående är också en känd argumentation för att försöka rentvå den turkiska statens ansvar i det hela och ”även om regeringen som sådan inte var involverad i ett folkmord, fanns det en inre cirkel bland de styrande ungturkarna som hade avsikt att göra Anatolien helt rent från armenier”. Om vi återigen bortser från dagens FN-konvention och dess tillämpning på det nyssnämnda så bör man ställa frågan om vad den turkiska regeringen vid denna tid egentligen bestod av, om inte en inre cirkel av ungturkar. Precis som nazisterna under 1930-talet, hade ungturkarna sett till att makten i det osmanska riket koncentrerades enbart i deras händer. Ambassadör Anckarsvärd gjorde följande notering redan den 15 december 1914 att ”turkiska parlamentet f.n. reducerats till att blott och bart godkänna det herrskande partiets [ungturkarnas] beslut.”⁹⁶ Den 10 september 1917 skickade

---

⁹² Avedian, Vahagn, *The Armenian Genocide 1915: From a Neutral Small State's Perspective: Sweden*, Uppsala, 2008, s. 45; <http://www.armenica.org/material>

⁹³ Dadrian, Vahagn N., *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*, Berghahn, 2004

⁹⁴ Det finns en uppenbar ändring i rapporteringarna när den nya ambassadören Gustaf Oskar Wallenberg tog över posten i början av 1920. För mer detaljerad beskrivning se Avedian, Vahagn, *The Armenian Genocide 1915: From a Neutral Small State's Perspective: Sweden*, Uppsala, 2008; <http://www.armenica.org/material>

⁹⁵ Just denna formulering, tillsammans med ”utrotningen av den armeniska rasen” förekommer upprepande gånger i de hemskickade diplomatiska rapporterna. Se Avedian, Vahagn, *The Armenian Genocide 1915: From a Neutral Small State's Perspective: Sweden*, Uppsala, 2008, s. 45; <http://www.armenica.org/material>

⁹⁶ Riksarkivet, *Utrikesdepartementet, 1902 års dossiersystem, vol. 1148, Nr. 241*, Turkiska parlamentets öppnande, Anckarsvärd till utrikesminister K. Wallenberg, 15 december 1914

Anckarsvärd en flersidig rapport, beskrivande situationen i Turkiet samt presentationen av de ledande ungturkiska personerna. Bland annat skrev han det följande:

Union et Progrès insåg, att enda medlet att rädda hegemonin åt turkarna var att göra dessa öfverlägsna de öfvriga nationaliteterna inom Osmanismen, öfverlägsna såväl kvalitativt som kvantitativt. För att åstadkomma detta tillgreps våld, sedan Talaat – Enver genom statskuppen af år 1913 störtat Kiamil Paschas liberala kabinet och själfva tagit makten. Man försökte göra turkarna kvalitativt öfverlägsna genom att endast å dem tillämpa den nya grundlagens föreskrifter ang. medborgarrättigheter och genom att på allt sätt gynna deras intellektuella bildning, medan öfriga nationaliteter såvidt möjligt höllos tillbaka. Man försökte göra den kvantitativt öfverlägsna genom att med dem assimilera andra nationaliteter och, då detta misslyckades, snart nog genom politiska förföljelse och utrotning. Mot denna bakgrund må man se åtgärderna mot armenierna och måhända blifvande dylika mot grekerna.

Union et Progrès insåg, att enda medlet att rädda hegemonin åt turkarna var att göra dessa öfverlägsna de öfvriga nationaliteterna inom Osmanismen, öfverlägsna såväl kvalitativt som kvantitativt. För att åstadkomma detta tillgreps våld, sedan Talaat – Enver genom statskuppen af år 1913 störtat Kiamil Paschas liberala kabinet och själfva tagit makten. Man försökte göra turkarna kvalitativt öfverlägsna genom att endast å dem tillämpa den nya grundlagens föreskrifter ang. medborgarrättigheter och genom att på allt sätt gynna deras intellektuella bildning, medan öfriga nationaliteter såvidt möjligt höllos tillbaka. Man försökte göra den kvantitativt öfverlägsna genom att med dem assimilera andra nationaliteter och, då detta misslyckades, snart nog genom politiska förföljelse och utrotning. Mot denna bakgrund må man se åtgärderna mot armenierna och måhända blifvande dylika mot grekerna. För att kunna genomföra ofvan skisserade, af höggradig turkisk chauvinism präglade program samt äfven af begär att å sig bevara makten infördes den ut ”Union et Progrès” utgångna regerignen Talaat – Enver ett formligt skräckvälde. Politiska motståndare slogos ned. All opposition kfväddes skoningslöst. Tusentals för regeringen obekväma medborgare förvisades på administrativ väg till det inre af Asien, där de snart på ett eller sannat sätt försvunno. Slutresultatet af revolutionen blef sålunda endast ett öfverflyttande af den oinskränkta makten från Abdul Hamid till ”Union et Progrès”. Talaat var den som gaf organisationen af ”Union et Progrès” dess nuvarande fasthet och styrka. Han ledde valen till deputeradekammaren så, att samtliga platser besattes med trogna anhängare. Han organiserade polisen, så att den blef ett säkert medel i regeringens hand, och genom hans tillskyndelse besattes alla högre poster inom armén och administrationen äfvenledes med fullt pålitliga personer. Sedan man under kriget vunnit armén genom allehanda förmåner åt officerarna, synes ”Union et Progrès” ställning starkare befästad än någonsin. En oinskränkt makt hvilar nu i händerna på ett fåtal personer, som hänsynslöst utnyttja densamma för genomförande af sina afsikter och till förmån för sig, sina vänner och skyddslingar. Hänsynslösheten utöfvas i främsta rummet mot befolkningens icke turkiska element. Mot turkarna iakttager man åtminstone lagarna – d.v.s. de godtyckliga lagar, som ”Union et Progrès” stiftat. I spetsen för ”Union et Progrès” befinna sig storveziren Talaat pascha, krigsministern Enver pascha, guvernören i Syrien Djemal pascha, förutvarande utrikesministern, numera justitieministern Halil bey, Dr. Nazim bey, Mihdat Chukri m.fl., men framför andra Talaat och Enver. En tyst öfverenskommelse inom kommittén är, att ingen skall bli allt för mäktig. Man har därför inrättat ett slags jämlikssystem – Talaat motväges af Enver och denne senare af den mäktige guvernören i Syrien Djemal pascha, befälhafvare för 4. armén.⁹⁷

Man kan knappast vara mer tydligt än det sätt som Anckarsvärd här ovan beskriver hur tungturkarna har fullständig kontroll över riket och deras aviskt att producera ett rent turkiskt rike.

---

⁹⁷ Riksarkivet, *Utrikesdepartementet, 1902 års dossiersystem, vol. 1149b*, Nr. 260, Inrikespolitik i Turkiet. De maktägande, Anckarsvärd till utrikesminister A. Lindman, 10 september 1917

Att påstå att ”Den armeniska frågan hölls levande i den armeniska diasporan” är ännu ett sätt för den ”söndra och härskar”-policy som turkiska staten börjat använda allt flitigare på sistone, inte minst med hänvisning till att armeniernas levnadsförhållanden i Armenien skulle förbättras väsentligt om Turkiet lyfte blockaden mot landet vilket i sin tur orsakas bl.a. av diasporans hatpropaganda mot Turkiet. Karlsson påpekar också följderna av denna policy och blockad (s. 189 och 192). Vidare vill Karlsson mena att folkmordet har blivit en identitetsfråga för armenierna i diasporan (s. 188). Det vore helt korrekt att anmärka att armeniska diasporan, ett direkt resultat av folkmordet, är extra mån om folkmordets erkännande och dess relaterade frågor och diskussioner, men deras identitet knappast står och faller med folkmordet. Vidare gäller att armenierna i Armenien (och Armenien som stat) är långt ifrån passiva i frågan. Man för forskning i frågan och har sedan 1965 uppfört Folkmordsmuseet (The Armenian Genocide Museum-Institute of National Academy of Sciences), beläget bredvid folkmordsmonumentet i huvudstaden Jerevan, som rymmer en av de största samlingar av foton och annat dokumentationsmaterial från Folkmordet 1915.⁹⁸ Den elfte punkten i Armeniens självständighetsdeklaration från 1991 lyder enligt följande: ”Republiken Armenien stödjer strävan för att uppnå internationellt erkännande av 1915 års folkmord i det ottomanska Turkiet och Västarmenien.”⁹⁹ Men faktum är att den första självständiga administrationen 1991 (Levon Ter-Petrosians regering) intog en relativ turkvänlig politik, dock utan att få gehör från den turkiska sidan. Ter-Petrosians administration kritiserades stundtals väldigt hårt för sin turkvänliga utrikespolitik. I försvar av denna policy brukade personer nära Ter-Petrosians administration påpeka den betydelsefulla försändelsen av vete som nådde Armenien via Turkiet under den stränga vintern 1992-1993, medan man förbisåg Turkiets blockad av landet. Det man utelämnade var att Ankara tvingade ner de civila armeniska planen på mark i Turkiet och försenade den humanitära hjälpen i flera månader.¹⁰⁰ De nämnde inte heller de finansiella detaljerna runt denna fråga:

Efter många bysantinska taktiker och månader av försening gick Turkiet till slut på med att skicka de 100 000 ton vete som den europeiska gemenskapen hade lovat ersätta. Efter att ha förnedrat Armeniens hela befolkning i brödköer, började Turkiet till slut att skeppa vetet över gränsen i en mycket långsam takt och till ett mycket högt pris. Transporteringen av vete hela vägen från Ryssland till Armenien kostade endast två dollar per ton, betalbar i nedvärderade rubler. Turkiet tog \$56 i betalning per ton i hårdvaluta. Armenien var tvungen att uttömma sina utländska valutareserver för att undvika brödupplopp.¹⁰¹

---

⁹⁸ För mer information se The Armenian Genocide Museum-institute, <http://www.genocide-museum.am>

⁹⁹ Armenica.org, *Om Armenien, Armeniens självständighetsdeklaration, 1991*, <http://www.armenica.org/armenia/se/doi.html>

¹⁰⁰ Manutscherian, Ashot, *Die Aussenpolitik der Republik Armenien: Ein Jahr nach dem Zerfall der Sowjetunion*, Orient 34, 1993, s. 262

¹⁰¹ Azadian, Edmond Y., *Address to the Parliament of Armenia: On Independence and the Future of the Republic*, Jerevan, 1999, s. 72

Karlsson nämner en intressant punkt på sida 188, nämligen frågan om huruvida dagens Turkiet kan ställas till svars för det som hände under osmanska riket (s. 188, 190). Jag återkommer till detta något längre fram när vi tittar på frågan om FN-konventionens retroaktiva tillämpning samt vid diskussionen av Cypern-frågan då dagens Turkiet (när det väl passar sammanhanget) gör anspråk på Cypern med motiveringen att vara "efterföljare till det osmanska imperiet" (s. 202), något som är en ytterst intressant anmärkning när landet vill samtidigt friställas från ansvaret för det från armeniska folkmordet.

En annan faktor är hur konflikten mellan två suveräna nationer (Armenien och Azerbajdzjan) har kommit att hamna på den politiska agendan för en tredje suverän nation (Turkiet). Men det finns ännu en mer problematisk framställning i Karlssons text: att Armenien ockuperar "omkring trettio procent av azerbajdzjanska territorier" (s. 187). Hur Karlsson har kommit fram till denna siffra är ett stort frågetecken för mig. Jag har verkligen försökt kunna gissa hur denna siffra kan framställas, dock utan någon framgång. I rent propagandasyfte, anger Azerbajdzjan själv att så mycket som tjugo procent av landet är ockuperat. Men om man beaktar faktumet att Azerbajdzjans yta är 86 600km², medan Karabakhs area är 4 400km² och de ockuperade områdets yta uppgår till 7 059km², så ser man att den totala ytan, inklusive Karabakh, är dryg tretton procent av Azerbajdzjans totala yta och inte tjugo procent, än mindre trettio procent.¹⁰² Än en gång kommer avsaknaden av notapparater och referenser till författarens undsättning då den okunnige läsaren skulle nog aldrig reflektera över den enorma felmarginalen i Karlssons påstående, nämligen hela 130,8 %. I sanningens namn så kan man egentligen inte prata om "marginal" när det är tal om en dryg fördubbling av en siffra.

Karlsson har rätt i att notera den ökande uppluckringen i det turkiska samhället och ifrågasättandet av den statliga versionen av den turkiska historien. Efter 90 år av förnekelse och historierevision har man börjat säga "tänk om..." Men vägen Turkiet måste vandra är lång och det kommer att krävas en hel del vilja för att kunna våga bemöta sanningen. Karlsson skriver om den turkiska statens välvilja genom reparationen av "en armenisk kyrka på ön Akdamar i Vansjön" (s. 188). Som komplettering till detta bör man tillägga några smärre detaljer. Den systematiska utrotningen, lik förnekelsen, slutade inte för 90 år sen. År 1914 presenterade den armeniska patriarken i Konstantinopel en lista över armeniska heliga platser som var under hans tillsyn. Listan innehöll 2 549 religiösa platser av vilka 200 var kloster medan 1 600 var kyrkor. En granskning år 1974 visade att endast 916 armeniska kyrkor kunde identifieras av vilka hälften var så gott som totalförstörda och bland resterande var bara ruiner kvar av 252 objekt.¹⁰³ Så medan den turkiska staten har reparerat en kyrka så har hundratals andra medvetet och systematiskt förstörts. Vad det beträffar själva namnet Akhtamar, som härrör från en gammal armenisk legend, är det på ett väldigt subtillt sätt ändrat till Akdamar ("vitt åder" på turkiska). Dessutom så har myndigheterna inte tillåtit att kyrkan ska förbli en kyrka, utan den har nu gjorts om till ett

---

¹⁰² Armenica.org, 2008, s. 496; <http://www.armenica.org/cgi-bin/armenica.cgi?51=7=496>

¹⁰³ Bevan, 2006.

museum. Även namnet på ruinerna av kronjuvelen i det armeniska kungadömet Bagratouni, dess huvudstad Ani, i historien kallad "1001 kyrkornas stad", är ändrat till Anı ("minne" på turkiska). Dessa är dock endast toppen på ett enormt isberg av medvetet policy om omdöpning och radering av allt som kan förknippas med regionens armeniska ursprung.¹⁰⁴

Vad Karlsson pläderar för senare är ingenting annat än fördelarna med att Armenien och armenier skulle släppa kraven på ett officiellt turkiskt erkännande och helt enkelt låta det vara (s. 189-191). Här börjar Karlsson även prata om "dubbla standarder" vad det beträffar armeniska fallet och en rad andra fall av massakrer och övergrepp som kan utgöra fall av folkmord. Den turkiska sidan använder faktiskt denna argumentation ganska flitigt. Vid diskussion och krav om erkännande av det armeniska folkmordet så tar man istället upp frågan om varför man inte erkänner en rad andra övergrepp så som de nämnda i boken. Vad man egentligen gör är att försöka marginalisera frågan samt avleda uppmärksamheten från den egentliga diskussionen. Vad har egentligen frågan om ett erkännande av folkmordet på indianerna i Nordamerika något med frågan om erkännandet av det armeniska folkmordet i det osmanska Turkiet att göra? Hur ska dessa olika händelser och deras erkännande ha något som helst prejudikat för varandra? Ibland går man faktiskt ett steg längre och nämner att armeniska massakrerna ägde rum innan FN-konventionens tillkomst och därför kan man inte kalla det för folkmord. Det finns förstås två dimensioner i denna diskussion, den historiska respektive den juridiska. Vad det beträffar den historiska så vore den turkiska argumentationen likvärdigt att påstå att alla fossil hittade innan 1842 (då den engelske paleontologen Richard Owen myntade begreppet *dinosaurie*) inte kan kallas för dinosaurie. Angående den juridiska frågan bör man då i så fall inte heller erkänna Förintelsen då den, likt folkmordet 1915, också ägde rum innan 1948 och FN-konventionens tillkomst. Man nämner också att om man nu går tillbaka till 1915, vad är det som inte hindrar oss att gå ännu längre tillbaka i tiden? Och i så fall hur långt? Men då förbiser man en viktig juridisk aspekt, nämligen tillkomsten av relevanta internationella lagar och bestämmelser. Om man nu pratar juridik och prejudikat så måste man fastställa ett par fakta:

- 1) Frågan om moderna, internationella krigslagar, enligt vilka man var bunden att agera på ett visst sätt under krig går tillbaka till 1907 års Haag-konvention IV (Martens klausul), vilken kan ses som den första moderna internationella lagen som kom till för beskyddandet av kombattanter så väl som den civila befolkningen.¹⁰⁵
- 2) Vidare gäller att dagens FN-konvention från 1948 inte är någon ny lagstiftning, utan endast ett fastställande av existerande internationella lagar om "brott mot

---

¹⁰⁴ Legenden berättar att den armeniska flickan Tamars älskade simmade varje natt mot ljuset av en lykta som Tamar höll på andra motstående strand där de träffades i hemlighet. En natt då hon inte kunde vara på plats hittade pojken inte till motstående strand och drunknade i sjön med orden "Akh Tamar" (Åh Tamar) som sina sista ord, varefter ön fick namnet Akhtamar. Se även Turkish Daily News, *The so-called 'Akdamar museum'*, 30 mars 2007; <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=69531>.

¹⁰⁵ Bantekas, Ilias, *Principles of direct and superior responsibility in international humanitarian law*, Manchester, 2002, s. 41.

mänskligheten” enligt Sèvres-avtalets artikel 230 som fastställde Turkiets skyldighet att överlämna misstänkta personer till de allierade.¹⁰⁶

- 3) Än viktigare är FN:s konvention om icke-tillämpbarhet av lagstadgade begränsningarna för krigsbrott och brott mot mänskligheten (*Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity*), antagen 26 november 1968, i kraft sedan 11 november 1970, vilken fastställer dess retroaktiva och icke-preskriberbara natur. Av detta skäl betecknas både massakrerna i osmanska riket så väl som Förintelsen som fall av folkmord enligt FN-konventionen, trots att både ägde rum innan konventionens tillkomst.¹⁰⁷

Så när man pratar om armeniska folkmordet så bör man bara prata om armeniska folkmordet och ta upp de andra potentiella folkmorden som egna frågor då de och deras erkännanden inte har några gemensamma grunder eller utgör prejudikat sinsemellan. Det som Karlsson återigen misslyckas att analysera och kommentera från (ett turkiskt perspektiv) ofördelaktig ståndpunkt är just vad franska handlingar i Algeriet eller spanjorernas övergrepp mot infödingarna i Sydamerika har någonting med erkännandet av ett historiskt fastslaget fakta om folkmordet 1915 att göra?

Som slutkläm efterlyser Karlsson att det som krävs framför allt är ”en självständig och opartisk historieforskning”. Detta (precis som det har påpekats tidigare) är inte något annat än att försöka påstå att frågan är en bipolär turkisk-armenisk fråga. Men om Karlsson hade läst IAGS resolutioner samt det litteraturunderlag som finns till hands så borde man enkelt kunna konstatera att den existerande konsensus som finns är faktiskt så opartiskt den någonsin kan vara då det är endast 10-15 % av dessa forskare som är armenier, medan resten är amerikaner, engelsmän, fransmän, tyskar, judar, ryssar, svenskar, t.o.m. turkar.¹⁰⁸ Slutligen vill jag faktiskt helt och hållet hålla med Karlsson i att ”historien kan inte skrivas i resolutioner som antas av europeiska parlament” (s. 191). Det ska de faktiskt inte göra precis som miljöfrågor bör undersökas av biologer, fysiker och miljöexperter och inte politiker. Men precis som politiker antar resolutioner om miljön, baserade på forskningsresultat och existerande konsensus hos en majoritet av experter på frågan (trots meningsskillnader hos en minoritet) så bör politiker också anta resolutioner om folkmordet 1915 baserade på forskningsresultat och majoritetskonsensus hos folkmordsexperter och inte skriva sin egen version av historia.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ World War I Document Archive, Peace Treaty of *Sèvres*, 1920;
http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Peace_Treaty_of_S%C3%A8vres

¹⁰⁷ United Nations, The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity*, New York, 1968

¹⁰⁸ Bland de turkiska forskarna kan man nämna Taner Akçam (historiker), Fatma Müge Göçek (sociolog) och Baskin Oran (statsvetare).

¹⁰⁹ Petition undertecknad av folkmordsforskare, *Erkänn folkmordet 1915 för vad det är*, 8 juni 2008;
<http://detvarfolkmord.armenica.org/se>

Cypernfrågan är en annan grundpelare för Turkiets EU-förhandlingar. Här börjar Karlsson med en kort historisk tillbakablick och nämner bl.a. Att Cypern har invaderats av araber, den första ”redan år 632 under ledning av Abu Bakr, profeten Muhammeds svärson och en förste kalifen”. Detta trots att det var Muhammed som var svärson till Abu Bakr då han gifte den sistnämndes dotter Aisha, vilket är egentligen en oväsentlig punkt för bokens egentliga innehåll, men ännu en fingervisning på att Karlsson antingen är illa påläst i vissa frågor och bara översätter vissa påståenden från sitt utländska underlag och har nonchalerat med undersökningen av fakta som han använder i sitt arbete eller uppger saker som är helt enkelt inte sanna. På sidan 202 nämner Karlsson en viktig punkt i den turkiska retoriken angående nuvarande republikens relation med det osmanska imperiet: medan man vägrar vilja kännas vid något som helst ansvar för övergreppen mot armenier och andra kristna under första världskriget och hänvisar till att dagens republik inte ärver detta ansvar från osmanska imperiet så vill man tydligen hävda det motsatta när det kommer till rätten till Cypern.

Diskussionen om Cypernfrågan känns väldigt bekant från både den kurdiska och armeniska frågan, där Turkiets roll och ansvar minimeras så gott det går och lite därtill. Den grekcypriotiska parten framhölls som den aggressiva och icke-konstruktiva medan Turkiet och turkcyprioter gör allt enligt de demokratiska principerna; det trots att det var Turkiet som invaderade och ockuperade ön och inte Grekland. Karlsson nämner den grekiska planen för *enosis* (grekiska ”union”) och turkarnas *taksim* (turkiska ”delning”). Det intressant blir dock hur planen om *enosis* upprepar gång efter gång nämns som en negativ påverkan på konfliktens lösning, medan Karlsson aldrig nämner begreppet *taksim* även om dess egentliga mening framgår i stycke efter stycke i de krav och förslag som lagts fram från den turkiska sidan (t.ex. 1 stycket s. 211; slutet på 1 stycket, 2 stycket, sista stycket s. 214; 2 stycket s. 215). Och återigen målas upp en bild av frågan genom att nämna en rad olika påståenden utan några som helst fakta och referenser så att läsaren kan kolla upp dessa.

Mina kunskaper begränsar en djupare analys av kurd- och Cypernfrågan, på samma sätt som jag kan för den armeniska samt osmanska sent 1800- och tidigt 1900-tals historia samt republikens begynnelse. Dock kan den uppmärksamma läsaren ändå hitta tillräckligt med anmärkningar och luckor i diskussionen som förs av Karlsson i *Turken och Europa*; tillräckligt för att man ska starkt ifrågasätta bokens presenterade data så väl som författarens egentliga mål med boken.

Vahagn Avedian

Fil. mag. Historia

Redaktör för Armenica.org

<http://www.armenica.org>

vahagn.avedian@armenica.org